

ŽENSKI SVET



7-8
JULIJ
AVGUST
DESETI LETNIK
1932

*Zlatorog
terpentin
razkraja vsako
nesnago.*



ŽENSKI SVET

LET. X-1932

OBRAZI IN DUŠE.

Vida Jerajeva.

Vida Jerajevo sem spoznala l. 1921., v času, ko je izdajala svojo drugo in obenem poslednjo zbirko pesmi „Iz Ljubljane čez poljane“. Bila je tako polna ljubezni in navdušenja za mladino — za naša četrtošolska zanimanja, ki jih drugi niso znali niti hoteli upoštevati, da si je že na prvi hip pridobila naše zaupanje.

Minila je vrsta let. Često sem se srečala z izpovedjo Vide Jerajeve, kakršna mi je bila dostopna iz njenih objavljenih pesmi, in ko me je koncem lanskega leta povabila urednica „Ženskega Sveta“, naj spregovorim o njej med „Obrazi in dušami“, sem prevzela delo v zavesti, da zasluži Vida več pozornosti, kot ji je je slovenska kulturna javnost odmerila.

Še predno sem se napotila k njej, da mi kaj pove o sebi, — do česar, žal, nikoli ni prišlo, — mi je dalo naključje možnost, da sem jo lahko nekoč



Louisa Vooch

nemoteno opazovala v ožji družbi, kjer se je tako razžgala, da je s svojo spontano besedo prepojila in prerasla vse ostale in govorila o stvareh, ki so ji bile najbolj pri srcu.

Spočetka je molčala in prepuščala vodilno nit pogovora drugim. Tu pa tam je padla kaka njena opazka; od kraja poredkoma, potem vedno česče: žgoča, kljubovalna, drzna. Zdelo se mi je, kakor da se polagoma prebujajo, ko se drugi utrujajo, dokler jih s svojo močjo ne nadvlada in ne potegne za seboj. Ona zahteva svoje mesto. Izraz se ji bliskoma izpreminja: v hipu še ves dobroten, je že v naslednjem trenutku porogljiv, otroško šegav, zloben, otožen. Njen glas, včasih mehko melodičen in poln, je nenadoma zopet rezek in ukazovalen, vedno ponosen, samozavesten. Nič ne izbegava, nič se ne obotavlja, svest si je svoje smeri.

In kako je ta sedeminpetdesetletna žena v svojem entuziazmu mlada in živa! Zelo se je morala ukoreniniti v svojo zemljo, da jo tako zajame. Daleč se je morala prerasti, da težo današnjega časa tako prenese. Težke stvari je morala preboleti, da se more tako zasmeljati!

In njen optimizem! Njena vera v mlado življenje in novo smer! Za Boga, saj to so ljudje, ki jih je danes svet tako lačen!

Kaj takih ljudi mogoče sploh ni? Kaj nas je Vida opeharila za to svojo veliko vero v življenje, ko nas je zapustila? Kaj je resničnejše: njeno življenje ali njena smrt?

* * *

Govorila bom o njenem življenju.¹⁾

Franica Vovk, s pesniškim imenom Vida, se je rodila 31. marca 1875. v Zagoricah, grajski župniji na Bledu. Bila je v rodu s Prešernom; njen oče France Vovk je bil sin pesnikove sestre Mine in Josipa Vovka, ki sta bila prevzela Ribičevino za pesnikovimi starši. Ker na svoj dom ni bil posebno navezan, je bival večinoma pri sorodnikih na Breznici in na Koroškem. Pozneje je prevzel gostilno v Zagoricah in se v Gradu poročil z Nežo Poznikovo iz Kroke.*

Vida je imela težko mladost, ki je vse življenje ni mogla docela preboleti. Oče je bil čuvstvene in srčno dobre narave, toda vihravec brez obstanka,

¹⁾ Imela sem na razpolago sledeče rokopisno gradivo:

I. Vidino ostalino: 10 rokopisnih knjig oz. zvezkov pesmi; rokopis spevoigre „Desetnica“; troje dnevnikov oz. zapisnih knjižic in nekaj drugih rokopisov na posameznih listih in platnicah knjig, kamor jih je pesnica zapisovala. Poleg tega iz njene korespondence dopise Antona Aškerc (9), Maše Dolenčeve (1), Zofke Kvedrove (1), msgr. Toma Zupana (2), čigar pismo z dne 4. jun. 1923. vsebuje poleg njegovih prispevkov k biografijam Vidine rodbine tudi Vidine lastne dodatke (citiram: *), in nekaj drugih, manj pomembnih. Dalje Vidine dopise materi (39) in Josipu Murnu (1). (Vse last rodbine Jerajevc.)

II. Dopise, ki jih je pisala Vida Marici Bartolovi, roj. Nadlišek (19), Viki Kraigherjevi, roj. Juvančič (69), Amaliji Prijatelj (9) in dr. Ivanu Prijatelju (3). Poleg tega dve pismi msgr. Toma Zupana župniku Ivanu Vrhovniku z biografskimi podatki (cit.: *).

III. Nekaj ustnih podatkov sem prejela od Vidine hčerke Mare, por. Kraljeve (cit.: **), dr. Prijatelja (cit. ***) in Kristine Schulerjeve (cit.: ****).

ki se je rad vozaril in popival ter v pijanosti zapadal v afekte.** Tedaj je pretepal mater in podil hčerko od hiše, da je po cele dneve tavala okrog brez doma.**** Mati, ki še živi, je bila docelo drugačna: energična, podjetna, dojemljiva, prilagodljiva in zelo pametna; sicer nemuzična, zato pa praktična in polna ambicije, kako bi svoji hčeri pripomogla do boljšega življenja.**

Težak udarec je bil za malo Vido, ko so jim prodali dom v Zagoricah in sta odšla oče in mati „s trebuhom za kruhom“ — kot se je pozneje izrazila: oče v Srbijo, kjer so gradili novo železnico in kjer je v Nišu tudi umrl, mati v tujino po različnih službah.*

To so bili hudi časi za zapuščenega otroka. Kasneje se jih v nekem rokopisnem odlomku takole spominja: „Moja mladost! ... Ali se je začela takrat, ko je dvignil oče sekiro nad pijano materjo, ali se je začela takrat, ko so me pehali tujci drug k drugemu, kakor pritepenega psa, ali se je začela takrat, ko so se odprle moje žejne oči, da bi pile krasoto, krasoto in so se razočarane in polne gneva sé strupenim pogledom vsesale v blato ... ah blato in povesod le blato!“

Tudi Vidina šolska doba je bila polna hudih dni. V prvi razred ljudske šole je l. 1881/82 še lahko hodila na Bledu, nato pa je morala z doma. Najprej k nunam v Ljubljano, potem k teti Juliji Poznikovi v Dunajsko Novo mesto, kjer je hodila v meščansko šolo, ki jo je l. 1891. dovršila na Dunaju. Tu je stanovala pri materi in ko se je ta preselila v Ljubljano, se je tudi Vida še isto jesen vpisala na ljubljansko učiteljsiše.*

Zelo zgodaj se je Vida oklenila pesništva. Že v ljudski šoli je spesnila prvo pesem. Kasneje, na Dunaju, je v nemških stihih slavila svojo domovino, po kateri je občutila veliko domotožje.¹⁾ Na ljubljanskem učiteljsišču se je njena pesniška vnema še povečala. Nekatero ohranjene pesmi so datirane že od novega leta 1892 naprej. Nekaj pristno osebnih tonov je našla, ko jo je koncem tega leta zadel težak udarec. Tedaj se je ustrelil osmošolec Tone Svetina, ponosen, mrk, zaprt gorenjski fant. Rad je inel Vido, s katero se je včasih sešel v romantičnem „Ljubodolu“ ob Savi v bližini Vrbe, kamor je hodila Vida na počitnice. Nekoč je izmaknil nekaj denarja in ji kupil zanj lepo darilo. Imel je dober namen, vse poravnati, toda še predno je to utegnul storiti, je prišlo dejanje na dan, tudi Vida je izvedela za vse. Tega ponosni Gorenjec, ki je že preje često mislil na smrt, ni prenesel. Šel je v Ljubodol in si končal življenje. ***

Spominu na to žalostno zgodbo je posvetila sedemnajstlenna učiteljsiščnica celo vrsto pesmi, iz katerih govori tožba in resignacija.²⁾ V tem času je Vida zasnovala tudi liričen cikel v prozi pod naslovom „Spomini“, kjer v nekaterih delih prikrito izpoveduje svoje doživetje te mladostne drame. S prvimi tremi deli tega cikla („Fantazija“, „Na Bledu“, „Prikazni“) je

1) Ksenija Prunk: „Vida Jerajeva“, Slovenska žena 1926, 120.

2) Najiskrenejša je pesem „Pod „bregom“ ..“, ki jo prvič objavljamo v tej številki.

Vida l. 1893. v borbenem mesečniku slovenskega dijaštva „Vesna“ prvič stopila v slovensko javnost.

Že v prvem letu „Vesninega“ izhajanja se je Vida odzvala vabilu, s katerim je list tudi slovensko ženstvo pozival k sodelovanju. In takoj v začetku naslednjega leta je list pričel priobčevati njene „Spomine“ pod pseudonimom Radica Bleška. Toda čeprav se ji je uredniška listnica priporočala zlasti za epiko, je Vida nadalje sodelovala samo še s kratkimi liričnimi pesmimi pod pseudonimoma Zora in Vida. Poslednji se ji je zdel po svoji simboliki tako soroden, da ga je ohranila do konca skoro nepretrgoma ne samo v javnosti, marveč deloma celo v intimnem krogu. Toda že naslednjega leta je „Vesna“ utihnila in ž njo je za nekaj časa utihnila tudi Vida. Šele od l. 1896. se je pričela spet oglašati, najprej v „Slovanskem Svetu“ in „Vrtcu“, naslednje leto pa že tudi v „Ljubljanskem zvonu“, „Angeljčku“ in „Slovenki“, ki ji je Vida postala v prvih letih njenega izhajanja ena najplodovitejših sotrudnic. Tu je prvo leto (1897) pod pseudonimom Viola nadaljevala tudi „Spomine“ („Vizija“, „Ponoči“), ki jih je v Vesni l. 1893. prekinila.

Dočim so objavljeni „Spomini“, predvsem oni iz „Vesne“, radi svoje obrabljene alegoričnosti, nezrele sentimentalnosti in prazne patetičnosti, ki se odraža celo v umetno obrnjeni sintaksi, skoro docela neužitni, ker so preveč narejeni, je našla v onih, ki jih je zapisala bolj sebi kot javnosti, radi česar jih tudi ni objavila, nekaj preprostejših in obenem tudi resničnejših tonov. Dočim se je v objavljenih zavestno ogibala vsake bolj osebne izpovedi, govore neobjavljeni („Temni dnovi“, „V blaznici“, „Življenje — smrt... noč — dan“) skoro v obliki dnevnika o njenem duševnem stanju v času, ko se je ustrelil Tone Svetina.

Prav tako so tudi njene intimnejše pesmi iz prve dobe ostale v rokopisu. Nekoliko osebnejšo ljubezensko liriko je pričela objavljati šele od l. 1897 naprej; ta pa spada po postanku že v drugo polovico 90. let, ko se je zaljubila v vijolinskega virtuozarja Karla Jeraja, svojega bodočega moža. Karel Jeraj, ki je po miselnosti Slovenec, po očetu Kranjec, po materi Čeh, vzgojen pa na Dunaju, slovenščine ni toliko obvladal kot nemščino, kar je najbrže dalo povod, da je mlada pesnica zopet pričela pesniti tudi v nemškem jeziku.

Medtem se je bil tudi nvanji potek njenega življenja preusmeril. Julija l. 1895. je z odliko prestala maturo, jeseni je nastopila svoje prvo mesto kot pomožna učiteljica v Ljubnem, a že 29. novembra istega leta je prejela dekret za Zasip pri Bledu; tu je učila na novootvorjeni eno-razrednici do svoje poroke.

Bivanje v enem najlepših predelov Slovenije je bilo za razvoj mlade pesnice odločilnega pomena. Stalno jo je priklenilo na domačo grudo in jo razvilo v smeri, ki je najbolj odgovarjala njeni naravi. Najmočnejše pa je nanjo učinkovala ozka vez s preprostimi, nepokvarjenimi kmečkimi otroki. Tu je Vida lahko dala duška vsej svetli, blagodejni strani svojega temperamenta. V šoli je znala postopati kot malokdo. Njene nekdanje kolegice — učiteljice so še danes polne hvale o njenih peda-

goških zmožnostih in manjkalo ji ni priznanj tudi od šolskih oblasti. Bila je takorekoč predhodnica moderne delovne šole. Otroci so jo tako ljubili, da so bili krog nje celo izven šolskih ur, ji pomagali na vrtu in pri gospodinjstvu, ki ga je sama vodila, ter se pri tem igraje naučili vseh mogočih stvari. Pa tudi Vida je prejela veliko od otrok: dali so ji prvih pobud za njene otroške pesmi.

V nekem nekončanem pismu iz poznejše dobe Vida obširno pripoveduje neznanu gospe, kako je seznanila šolsko dečo z neko pesmico. „Povedala sem jo najprej v obliki bajke, tako kakor jih pripoveduje Andersen, ki Vam gotovo ni neznan. Vso v istem naivnem, poetičnem slogu, brez vsakega „učenega“ razmotrivanja!“

Moraliziranju v otroški literaturi, ki tako ubija otroku vsako poezijo in vsako veselje do knjige, je bila Vida že od prvega početka nad vse sovražna. Čeprav je sodelovala pri „Vrtcu“ in pri „Angeljčku“ (pri obeh izjemoma s polnim imenom), se prav radi tega ni mogla ogreti ne za prvega ne za drugega.

L. 1897. piše Vida Marici Nadliškovi, urednici „Slovenke“: „Kaj, ko bi materam podajala „Slovenka“ i nekaj lepih bajk v istem krasnem genru Andersenovem? Fantastičnih povesti, ki so tako primerne za pol odraslo dečo, prinaša moralizujoči „Vrtec“ žal tako malo! O tistih „Jaslicah“ in „Miklavžih“ pa so naši že toliko čitali in čuli. To jim domišljije ravno ne bo ugodno izpodbujalo. In ali ni to nedostatek v naši literaturi?“ Toda Vida, ki se je bavila z mislijo, da bi sama pisala take bajke, svojega načrta nikoli ni uresničila. Šele po vojni, v zadnjem desetletju svojega življenja, se je odločila za prevajanje ruskih pravljic.

* * *

Vide pa ni šolalo samo neposredno življenje: narava, gorenjska vas, kmečki otrok — — Vzgajala se je tudi ob literarnih vzorih.

Najbližji ji je bil Heine. Že l. 1894. si je zabeležila v svoj dnevnik slovenski prevod Heinejeve pesmi „Und wüßten's die Blumen, die kleinen“. Prevod je priložnosten; sklep, da Heineja v večjem obsegu prevede, ji je dozorel šele v poznejšem času. Čeprav marsikatera Vidina pesem vsebinsko in oblikovno zelo spominja na Heineja, tu vkljub temu ne moremo govoriti toliko o vplivu, kot o sorodnosti narav.

Kasneje se je Vida poleg Heineja z največjo vnamo oklenila Rusov. Toda dočim so vsi ti vzori in vplivi taki, da njene prirodne pesniške smeri niso ovirali, je njeno zavestno posnemanje Aškerčevih socialno-tendenčnih pesnitev nekoliko prisiljeno in nedoživeto.

Ohranjenih je samo troje pesmi, ki izrazito pričajo o tem vplivu: „Izprehod po velikem mestu“, „Vaški norec“ in „V veži“. Vse tri pesmi, ki se na prvi pogled že po dolžini ločijo od ostalih njenih pesmic, večinoma dvokitičnic, so iz l. 1897., ko si je Vida pričela dopisovati z Aškercem, tedaj kaplanom v Škalah pri Velenju, in so nastale na neposredno Aškerčevo pobudo, kot je razvidno iz njegovih ohranjenih odgovorov, ki so tako značilni zanj in za njun medsebojni odnos, da jih hočem dobesedno objaviti.

Blagorodna gospodična!

Lirsko žilo imate — to je res. Samo glejte, da boste pisali samo takrat, kadar Vas čuvstvo sili k temu. Erotika je že tako star in obrabljen tema, da mu je težko najti novih strani. S samoj erotikoj tudi v pesmih ne boste dolgo mogli izhajati, sicer zajdete v maniro. S časom Vas bodo pač začele zanimati še druge — temne strani življenja — trpljenje in njega tragika — uboštvo in njegova borba z bogastvom... Ali Vas socialno vprašanje ne zanima?

Svoje srce človek kmalu izpesni in kdor je pravi poet, človeko — in rodobljub, kdor zna opazovati življenje, ta vidi marsikaj, kar ga vspodbode na Pegaza. No, pa saj ste še mladi — kakor vidim v Pöpotnikovem koledarji za l. 1897 — in sčasom boste že še navili drugih strun na svojo liro.

Razume se, da Vam treba tudi čitati, kar pišejo dandanes drugi napredni, v dobrem pomenu moderni pisatelji v verzih in v prozi.

Ali Vas proza, novela, povest ne miče?

Držite se trdnih tal resničnega življenja. Zavidam Vas, da bivate tako blizu Bleda, katerega sem jaz prvič in zadnjič občudoval l. 85. m. julija. Upam pa, da ga nisem videl zadnji pot v svojem življenji sploh, ampak, da ga bom še morda kdaj videl...

Pisal v naglici.

Želim Vam sreče in uspeha!

Z vsem spoštovanjem udani Aškerc.

II.

p: Velenje, 8. 6. 97.

(Štajerska)

Blagorodna gospodična!

Pesem „V stolici“ prejel. Po mojem mnenju je to menda najboljša, kar ste dozdaj spisali v verzih. To je krepko in resnično iz življenja.

Pesem pošljem v kratkem v Gorico in jo pripravim za tisk. Tu in tam popravim kako malenkost. Proti koncu n. pr. porečemo namestu: Da bi napolnil dragi list“ (— kakor stoji v rokopisu —), „Da bi nasitil lačni list.“ Tako je bolj realistično, živo, in pa metaforo napravite na ta način. Velike važnosti so, kakor morate vedeti, podobe (metafore) v poeziji. Povedati, kolikor se največ dá, v podobah — to spada med tiste tajne momente, ki činijo poetični slog...

„Prevarjena“ v Slovenki je tudi čedna. Zdaj mi pa dovolite neko važno opomnjo!

Čast je za — me, da mi zaupate in rad Vas sprejemam za svojo „učenko“ — kakor ste se Sami izvolili izraziti. Toda, ne bi rad, da bi me krivo razumeli! Jaz nikakor nočem vplivati na Vašo muzo v tem zmislu, da bi dajal Vašemu pesnenju (ne: pesnikovanju!) pravec ali smer, da bi Vam takorekoč narekaval, v kakem žanru naj pišete ali v kakem duhu. Nikakor! Vi morate pisati in pesniti, kakor Vam veva Vaša individualnost, kakor Vam veva Vaše srce, Vaš okus.

Jaz sem Vas samo hotel opozoriti na duh moderne naše dobe, na to, kar zdaj visi v zraku. Hotel sem Vas opozoriti na to, da Svojih očíj ne odmičete od časovnih vprašanj in da se vadite ozirati se po svetu čez Svoj jaz“. Vse to pojde gotovo polagoma z Vašim duševnim razvojem — saj ste še mladi! Ako Vam torej n. pr. še subjektivna erotika polni Vaše čuvstvovanje — dajajte ji slobodno duška v pesmih. Samo, da nam poveste Svoje čute in misli v izvorni krepki in temperamenta polni obliki.

Ravno taka subjektivna (erotična) lirika je sila kočljiva stvar. Za dotičnika, ki res občuti kaj takega, je tačas v danem trenutku neizmerne važnosti, vsaj njemu (ali njej) se tako zdi; čitatelj pa ostaje pri takih rečeh često popolnoma hladen. Tujega človeka to ne zanima, ako pesem ni dovolj krepka, to se pravi: zajeta iz globočine srca.

Mislím, da me razumete, in da mi ni treba več o tem pisati. Govoriti bi bilo lože. Dobro je, da se je pri nas tudi ženstvo začelo bolj zanimati za literaturo in da so nekatere dame začele tudi same pisati. Ta pojav nam potrjuje, da ipak napredujemo. Zakaj, če žensk ne pridobimo za kulturni napredek na narodni podlagi, če se nam ženske odtujijo, smo zgubljeni. Zakaj so Čehi in Poljaki že tako daleč? Ker je ves narod probujen, torej tudi ženski spol. In kake so Rusinje! Nekatere se v žurnalistiki in v znanstvenih člankih gredo merit z marsikaterim moškim.

Tudi pri nas bo boljše, čim več šol dobimo, posebno višjih ženskih šol. Potem dobimo tudi v resnici gosposkih Slovenk po duhu in izobrazbi, ne samo po — obleki.

Fizijologi in dušeslovci nas učé, da je ženska svet za se, da gleda v svet svojega stališča in da ima na svetu tudi svojo posebno nalogo. Ali ne pride nov moment v literaturo, v kulturo s tem, da primejo tudi ženske za peró in da začno pisati iz svojega delokroga kot matere, vzgojiteljice človeštva?

In zakaj bi v poeziji, v belletristiki ne mogle ničesar trajnega in temeljitega spisati?

Čutiljo ženske živahno, opazovali znajo tudi sebe in druge, treba torej samo izobrazbe in ničesar drugega kot izobrazbe — pa dobimo tudi mi Slovenci pisateljice in pesnice. Zakaj pa imajo takih Čehi, Poljaki, Rusi in Hrvati in seveda že zdavnaj drugi kulturni narodi —? No, saj jih imamo tudi mi že nekaj!

Kar se mene tiče — dovolite mi še to opazko — bil sem dozdej sila skeptičen gledé poetičnih spisov in pesmij izpod ženskih peres.

Meni je lepa ženska sama na sebi najlepša poezija. Ni treba, da bi taka še pisala poezije...

Z vsem spoštovanjem Vaš „učitelj“ Aškerc.

III.

Velenje 7. 7. 97.

Čislana gospodična!

Še le danes utegnem odgovoriti.

Vašo p. „V stolici“, katero sem prekrstil v „Izprehod po velikem mestu“, sem že odposlal v Gorico prof. Bežeku ter mu jo priporočil za tisk. Tu pa tam sem še kaj popilil. Nadejam se, da boste vstrajno napredovali in bistro opazovali realno življenje. Pesmici „Stava“ in „Rojenice“ sta dobri v svojem žanru. Lahko jih pošljete Slovenki.¹⁾ Seveda bi Vam jaz kot realist zopet svetoval, da opustite kolikor se dá, mysthične Rojenice in se držite le življenja in v njem ter v prirodi iščete poezije. „Slovenka“ in njena urednica gdéna, Márica zaslužita vse simpatije in priznanje za poštenu trud. Seveda je vsak začetek težak — pri nas pa še stokrat težji. O priliki bi jaz svetoval gdéni Márici, da naj izdaja Slovenko drugo leto samo kot mesečnik. Tudi naj bi gojil list bolj praktične stroke iz ženskih sfer, nego leposlovje, ker „Zvon“ ter „Dom in Svet“ že tako absorbujeta naše leposlovne moči. To je moje privatno mnenje. V mes bi list lahko prinašal kot feljton tudi povesti in pesmi — pa le v mes.

Jaz bi ji sam rad kdaj kaj poslal, ko bi utegnil. Saj vidíte, da še „Zvonu“ že dolgo nisem ničesar poslal. Trpim veliko po teh naših gorah...

Kako pa naj se Vam zahvalim za Vašo prelepo sliko²⁾ Jako prijetno ste me iznenadili z njoj.

Naša ženska narodna je res lepa, a vse zenačujoča evropska moda jo bode seveda v kratkem izpodrinila. To se razume. Znano Vam je gotovo, da ta narodna noša ni samo kranjska, ampak je bila občna po vsem Slovenskem. Jaz sam sem videl doma še kot študent ravno takšno avbo in pa srebrni pas moje rajne matere. Tudi peče sem videl nositi ženske, ko sem bil še mlad. Tempi passati!

¹⁾ Izšli sta še istega leta v Slovenki.

²⁾ Prim. sliko Vide Jerajeva na prvi strani.

No, na Vaši sliki me ne zanima samo narodna noša, ampak tudi podoba njene nositeljice sama. Ta podoba kaže, da bi Vam ne bilo treba baš pisati poezije... Jaz Vam pa svoje „podobe“ ne morem poslati, ker je nimam. Tudi se rad ogibljem fotografov, ker v telesni „lepoti“ daleč prekašam Adonisa. Ko bi Gorenjke videle mojo fotografijo, „zagledale“ bi se kar vse po vrsti v me! — —

Z vsem spoštovanjem udani: Aškerc.

IV.

Velenje 13. X. 97.

Čislana gospodična!

V zadnjem pismu Svojem ste mi rekli, naj Vam pišem, kako sta mi ugajali Vaši romanci: „V veži“ in pa „Vaški norec“, kadar izideta v „Slovenki“. Ker sta ti dve pesmi že zdavnaj izišli, dolžen sem vendar že enkrat odpisati, da si mojega molčanja ne boste morda krivo tolmačili...

Obe imenovani romanci sta prav dobri. Z njima ste vnovič bili pokazali, da imate dobre oči za opazovanje življenja. Glavna prednost teh dveh stvari pa tiči v njihju socijalnem momentu. Seveda bi se dalo v formalnem oziru tu pa tam kaj očitati. Dobro bi bilo, da bi bili vrgli med ženske rime, oziroma verze (⊥⊔) na konci — véasih vmes tudi kako moško rimo (⊔⊥), oziroma konec verza. Moške rime (⊔⊔) označujejo vso pesem bolj krepko, odločno, — brezobzirno. Same ženske rime so premehe. —

To so malenkosti...

Izgovarja se n. pr. tudi: duhán (ne dúhan) po slovensko namreč... Tudi nekatere lirске stvarce Vaše so bile v tem času dobre.

Kaj sploh deta še Vaš Pegaz?

Skoda, da mi leos ni kazalo priti na Bled — da bi bil videl našo „Vid o“ v prvi podobi, čeprav jo na sliki vidim večkrat. — Res, krasna slika!...

Vidite, Vaš „Izprehod po velikem mestu“ je bil vendar prišel v „Zvonu“ na dan in to na prvi strani. Marsikomu se je tista Vaša stvar močno dopala, kakor sem sam slišal.

Gđčna. Márica (tržaška) me je bila poleti počastila z obiskom v večji družbi. —

Želim Vam sreče pri nadaljnjih Vaših izletih na Pegazu ter ostajem s spoštovanjem in pozdravom udani Vaš Aškerc.

V.

Velenje 23. XI. 97.

Čislana gospodična!

Mesec dnij že utegne biti, odkar sem prejel Vaše preprijazno pisemce s „Čarovnikom“ vred.

Dobro veste, kaj je jarem službe, pa zato se ne mislim kar nič opravičevati, če sem pozen in kesen...

Obžalujem, če Vam je „Pegaz ušel“, ali če ste „potenili“ — kakor pravite.

Če ste, kakor mi tako lepo odkritosrčno pišete, „zaljubljeni do ušes“ — potem s poezijo že še dolgo nič ne bo! Razumem to, ker poznam življenje.

Pripoznavam pravice mladosti, pravico človečjo do življenja, in zato se Vam niti ne drznem očitati kaj, ako iz vzrokov, ki jih sami navajate v Svojem pismu, zanemarjate nekaj časa sém umetnost.

Saj narava ima vendar prednost pred umetnostjo! —

„Čarovnika“ pošljem prihodnji mesec z drugim gradivom vred „Zvonu“; dosedaj se je bilo od drugod še premalo nabralo.

Saj chef-urednik ima tam še dovolj gradiva — toliko, da ga „Zvon“ niti zmagovati ne more, ker je za sedanje stanje produkcije pač že premajhen...

Sploh pa sem z velikim veseljem užival Vaše pismo, polno življenja in mladostnega veselja.

Po tem-te pismu in pa po sliki sodeč bi skoro zavidal tistega Vašega — „čarovnika“. Srečen človek to!

Brez zamere! —

Prav je, da se hočete lotiti ruščine! To Vam je krasen jezik z bogatoj literaturoj. In ta bratovski jezik govori skoro 80 milj. ljudi! Veseli me, da ga dobro razumem in da lahko čitate ruske avtorje v originalih. Ko izideta pri Gabrščeku Slovar in Slovnica ruska, bo se znanje ruščine med nami močno razširilo...
Socijalnih študij in socijalne poezije menda še niste čisto položili ad acta. Pri nas imamo zdaj skoro poletje in tudi tam pod Triglavom ne more biti drugače. In fisti Vaš in naš Bled mora biti kaj poetičen še v tej pozni jeseni. Žal, da ga letos pač ne bom mogel več videti...

Bodisi, da mi pošljete spet kaj za list ali tudi samo pismo — razume se, da me razveselite.

Ljubše mi je, če mojih pisem ne kažete drugim!

S spoštovanjem in pozdravom Vaš Aškerc.

(Dalje prih.)

Marija Boršnikova.

Pod „bregom“ . . .

† Vida Jerajeva.

Kako iztrgati neznosno ból —
Kako rešiti vsega se gorjá? . . .
Pokazal sam mi pot je v — Ljubodol..
Pod „bregom“ Save bistri val igral..

Ko prvič tam sem zrla mu v oko,
Veselo je šumljala pod menoj —
ko je smehljaje stiskal mi roko,
Odnesla najinih težav nebroj..

Pač srečna bila sva oba tedaj —,
Zabila sva, kar zlá sva pretrpela;
Cvetel obema je ljubezni maj — —
— Pod nama Sava bistra je šumela . . .

Prišel je čas ločitve — konec sreče —
In zadnjič sem na prsih mu slonela —
V slovo poljubil še me je goreče ..
Votló pod nama Sava je šumela ..

.. In slednjič še — o grozni ti spomini!
Obup ga gnal je tja, obup skeleči —
Iskal je smrti — biser moj edini —
In konec našel svojeje je nesreči . . .

Ob Savi srečo mi je razodel —
Ob Savi tožil svoje je trpljenje —
Pozdrav je zadnji tam naznanil strel —
Ob Savi revno je končal življenje . . .

Mori srce mi zdaj nesreče strup —
On rešen je —, a v meni črv še kljuje ..
Kar me trpinči — žge — to je obup —
Obup! .. Na zemlji to je pač najhujše!

Kako iztrgati nezmerno ból,
Kako rešiti vsega se gorjá?
Pokazal sam mi pot je v Ljubodol —,
Pod „bregom“ — Save bistri val igral . . .

Povest o sestri.

Mihael Osorgin.

Z avtorjevim dovoljenjem prevela iz ruščine Marija Kmetova.

(Nadaljevanje.)

„Mene pa moti hiša. Ne vem, kako bi z otrokoma. Gospodinjstvo — trapija, a z otrokoma moram biti skupaj. Saj sta tako in tako revčka.“ Zvečer, ker ni bilo obiskov, sva sedla za mizico, da nekoliko igrava: V nedeljo sva zelo pozno vstala, ker je minila noč pri najinem nečednem hazardu.

„Pa kaj za to! To je bilo le enkrat v tednu. Danes se naspim, s ponedeljkom se bom pa spet spametoval.“

Drugi teden sem dobil sestro pri šivanju nekakih srajc, srajčk in čepic. Vsa soba je bila polna blaga, krojev in odrezkov.

„Kaj pa šivaš?“

„Pomisli, Kostja, naučila sem se spretno šivati otroške obleke in srajčke. Šivilja mi je rekla, da ona ne bi mogla tako urno šivati.“

„A čemu ti bo to?“

„To bo zame — za neorganizirano dobrotelno.“ Slučajno sem zašla v neko hišo, kjer je bila taka revščina, da si še misliti ne moreš. Otroci so bili čisto goli, a s starši nisem vedela ne kam ne kod. Dala sem jim denarja, a sem v drugič videla, da je bilo vse ko prej — otroci, golota in lakota. Pa sem sklenila, da jim bom sama kaj sešila.“

„Kupila bi bila in jim dala!“

„To bi bilo predrago; možu ne morem reči za denar. A če sama sešijem, je dosti cenejše. Blago sem pa že imela. In tako sem ves teden šivala in nisem bila nikjer drugje.“

„Pa glasba?“

„Kakšna glasba?“

„Tvoji načrti...“

„Ah... za zdaj sem jih opustila. Čeprav ne bom umetnica, ti bom zdajle kaj zapela. Zgodaj sem začela danes šivati in sem že veliko naredila.“

Sestra je pela, jaz pa sem si mislil:

„Kaj bi dosegla kaka druga na njenem mestu, ki bi imela tak čudovit glas in bi bila tako nadarjena za glasbo!“

Povedal sem to sestri, a ona mi je, smeje se, odvrnila:

„Glej, — jaz — nisem druga! In ta, ki je, ni vredna misli!“

Vzburil sem se:

„Neumno govoričenje! Zaradi tehle srajčk zavržeš vse tisto, kar bi ti bilo v življenje! Nisem pričakoval, da boš ti ‚dobrodelnica dama‘.“ Odgovorila mi je in me imenovala s tistim nežnim imenom, s katerim me je nazivala v detinski dobi:

„Ah, ti mili Kotik, ti tako strahotno malo razumeš! Danes sem — umetnica, jutri — šivilja ali ‚dobrodelnica‘ in potem spet kaj drugega... Splošno pa sem jaz — nič. Nič pa nočem biti. Treba mi je, da se kakor-

koli rešim — čeprav ne za dolgo, — da se opajam ob mislih, da se omamljujem, zakaj, Kostja, jaz zelo, zelo težko živim . . .“

„Pa zakaj, Katja? Tako govoriš, a morda le pretiravaš ali si domišljuješ te težavnosti? Sama si bila pri lačnih ljudeh in si videla gole otroke. Tem je težko živeti! A ti imaš vsega, moreš delati, kar hočeš! Ni lepo, da tako govoriš!“

Malo je pomolčala, nato je rekla:

„Vsega imam, česar ne potrebujem, Kostja. Pa to ne gre v besede. Sicer imaš deloma prav. Ali naj ti še kaj zapojem? Ali pa, veš kaj, še bolje, da greva na vrt, že davno nisem bila ondi. Danes imam tako težko glavo od tega neumnega šivanja!“ Nič mi niso bili vsčč taki pogovori, ker se potem dolgo nisva povrnila k najinim sanjam o „novem življenju“. Razumel sem, da nisem imel pravice stikati za tajnostmi sestre in da tudi ne bi bilo prav, če ne bi verjel njenim besedam, in je tudi nisem smel siliti, da se mi podrobneje izpove. Katja je dejala, da težko živi; če je Katja tako rekla, je pomenilo, da je bilo res tako. In če mi ni hotela ničesar pojasniti, je pomenilo, da je bilo nemogoče ali nepotrebno.

To je bila moja sestra, moj tovariš in moj sodružnik majhnih bedastoč in velikih sanjarij. Nisem se pa domislil tega, da je moja sestra še prav mlada ženska in živi življenje, ki je bilo nápak sestavljeno. In da ima v srcu brez dvoma svoje, meni neznano žensko hotenje, o katerem ne more govoriti z nikomur, najmanj z menoj, takim mladim bratom, dasi sem bil njen tovariš.

Ona ni imela družine — komaj senco družine; tudi ni imela ljubezni, komaj iz preteklosti — sence ljubezni, ki jo je zgodaj omamila in se brž končala. Tega dolgo nisem ne vedel ne razumel.

15. Njen dan.

Zbudila se je pozno zjutraj — in pred njo je bil dolg dan, ki ga je bilo treba z nečem napolniti. Dolgo je še poležala, zateknivši lakti pod mehko blazino in položivši na dlani svojo krasno glavo.

Za oknom je bilo solnčno, iz tvornice je donelo enakomerno brnenje motorja. Na nočni omarici je bila ura v podobi hišice z odprtimi vrati. To je bila urica njenih deklških let, dar matere, prav tista, na kateri sta tako naglo bežala kazalčka, ko se je bilo treba odpraviti v gimnazijo. Zdaj sta se kazalčka neslišno in neuspešno premikala. Vstala je in šla v kopalnico. To je bila edina njena zabava. Igrala se je z vodo, gledala, kako se modri roka, pogrezaje se v vodo, in kako se telo krči in je smešno za pogled. Ena pipa je bila nekoliko pokvarjena in iz nje so v mirno vodo v banji padale kapljice. Ni dosti mislila na to, da je lepa, saj je vedela, da njena lepota ni nikomur potrebna. Če bi bilo mogoče, da bi bila spet ona preprosta in nerodno ostrižena punčka, ki hiti po mestu, spotoma prigrizuje kruh s presnim maslom in ga drgne ob skromno oblekico, ki ima usnjat pas, in sveženj učnih knjig. Le kopalnico bi ji bilo težko zapustiti.

Otrla si je telo z mehko brisačo in sram jo je bilo pogledati se v ogledalo. Nato se je oblekla v staro haljo, ki bi bila že zdavnaj morala iti v pokoj, a Katja je bila tesno združena z njo. Jajca, ki so jih že zjutraj skuhali, so se shladila. Kava, ki so jo prinašali njej, gospej, je bila zmeraj vodena, mlačna in kakor bi jo že nekdo pil. Seveda bi bila lahko pokarala služkinjo, ji odpovedala in se tudi nad drugim razsrdila, da bi vsem pokazala, da je pravzaprav le ona gospodinja te hiše. Dvakrat je poskusila to: Kričala je in zalučala žličko na pladenj. Ni se ustrašila samo služkinja, marveč tudi imenitna in odlična pestunja s čopko in broško. Nato so ji dolgo prinašali sveže in vroče kave, ona pa se je sramovala in bilo ji je zoprno pričakati se.

Potem je šla v spodnje prostore in je odprla klavir. A bele in črne tipke so se zdele tako ohole in hladne, sobana je bila tako velika, da je bilo nemogoče zaigrati kaj lažjega, se zamisliti v kak motiv ali prisluskovati poedinim akordom. Vzela je note, zaigrala je in čutila, da slabo igra in da bi se bilo treba vsak dan po dve uri vaditi. Tudi kaj zapela bi bila rada — a tako čudno je bilo peti v tej pusti hiši, zlasti zjutraj, ko je služkinja še pospravljala in so v kuhinji pripravljali zajtrk in ker ni bilo nikogar, da bi mu zapela. „Morda pride danes Kostja; bom pa njemu zapela Noč Čajkovskega.“

Morda bo prišel zvečer tudi Viktor Germanovič, edini sorodnik moža, ki je večkrat prihajal k njim v hišo. Tudi Viktor Germanovič je bil inženjer, a je imel prav malo izurjenosti, tem več pa domišljavosti. Bil je skoraj iste starosti ko njen mož, imel je petinštirideset let. Majhne rasti je bil, zabuhlih, obrtitih lic in vodenih, okroglih, prilizjenih in nečistih oči. Prijeten je bil zato, ker je bilo moči z njim do neskončnosti igrati karte. Če so jedli ali kartali, če je bil sam ali so bili vsi poleg — vedno je nepremično zrl Katjo, nekoliko skrivil spodnjo ustnico, kakor bi hotel reči: „Otrok moj, vse vem, vse razumem! Nesrečna si, ne upoštevajo te. A živi na svetu človek, ki bi te mogel osrečiti, in ta človek je pripravljen čakati.“

Njej je bil ta človek že prirojeno zoprni. Zoprni so ji bili njegovi, po njenem licu plazeči se pogledi; zoprna ji je bila njegova ustnica, zoprno njegovo hvalisanje samega sebe, zoprni njegov glas in še to, da je bil sorodnik njenega moža. Bil je zelo izobražen, govoril je v samih ugankah, preziral mladino. Kostja se je večkrat sprl z njim in mu ves razburjen nesramno odgovarjal. Viktor Germanovič mu je dokazoval; njegove besede so bile mirne in uničujoče. Navadno je on zmagal, a Katja je zmeraj soglašala s Kostjo, ki je rezko poudarjal kake bedastoče. Po večerji, ko so bili pri kartah, je nastopilo premirje. Če je manjkal kak igralec, je pristopil kak tovariš Kostje, ki so ga potem prenočili. Klavir je zaprla. Tavalala je po sobah, za hip pogledala v kuhinjo in naglo preletela časopis. Brala je samo poročila o gledališču in koncertih. Nato je zaslislala lajež skozi okno, ki je gledalo na dvorišče. Domači pes je lajal na mačico.

Stekla je k oknu, odpehnila polknice in radostno zrla na psa in sivo mačico s privihanim repkom. Psu je bilo ime Polkan. Polkan se je pripravil na napad. Mačica je strahotno pihala, a ni se bala. Sicer sta bila prijatelja s psom in je bila le njuna vsakdanja igra. Polkan je ni ugriznil, zgodilo se je pa, da mu je mačica razpraskala smrček.

Katja se je spomnila, da ima malo hčerko Ljalko, ki je zdrava, plavalasa in zelo pridna. Urno je stekla po stopnjicah navzgor, hrupno odprla vrata otroške sobe in uzrla licemersko-prijazni smehljay stare pestunje s črno čopko in veliko brošo. Ljalka je sedela v naročju in se igrala s kockami. Nasmehnila se je materi, a ni silila k njej. Ljalka je imela pet let, a je govorila nenavadno pametno, rada je premišljala svoje besede, a nerada se je učila črk. Mama jo je vzela v naročje in jo odnesla dol:

„Lalečka, greva gledat mačico in Pólkana! Polkan mačici tako nagajal!“ Šli sta skozi kuhinjo na dvorišče, a mačice ni bilo več, Polkan pa je sedel na stopnjicah in iskal bolhe po svojem razmršenem kožuhu. Lejla je bila vidno razočarana in se je ozrla naravnost na vrata; zahotelo se ji je pestunje in igre s kockami. Saj ji je bila mama všeč, a tako malokdaj je prihajala k njej. Škozi gornje okno je z iztegnjenim vratom, vsa ožarena od solnca, gledala nanju stroga ženska, ki ni imela rada lahkomiselnih, hrupnih in naglih dejanj.

Katja je hotela iti s punčko na vrt, a se je že oglasila tvorniška sirena, treba se je bilo preobleči za h kosilu. Z dekletom v naročju se je vrnila v sobo. Pestunja je z istim nasméhom vprašala dekletce:

„Ali se je Lelečka lepo izprehajala z mamico?“ Po kosilu je Evgen Karlovič ko navadno pregledoval pošto in o tej se nista nikoli razgovarjala. Nista se sovražila s Katjo, a brezbriznost je bila že zdavnaj med njima. Sporočil ji je pozdrave od znancev, ki se jih ona ni spominjala. Rekla mu je, naj pošlje delavca, da popravi pipo v kopalnici. Še sta govorila o tem, kako mora Volodja zgodaj zjutraj hoditi v gimnazijo in da je škoda, ker ni gimnazija v bližini. Sicer je pa slednjič tudi dobro, da se fant že zgodaj navadi samostojnosti. To je govoril mož, ona ni rekla besedice; sicer se je strinjala z njim.

Ko je odhajal, jo je poljubil na tilnik, ona pa je svaljkala drobtinice po mizi. Sedemindvajstet let je imela, a zdelo se je, ko da je njenega življenja že konec. Takoj bo somrak, nato večer in Kostja, Viktor Germanovič in kartanje.

16. Lelečka ne mara kaše.

Lelečka na noben način ni marala kaše. Prestrašena je zrla pestunjo in na jok ji je šlo.

„Jej!“

„Ne maram kašice.“

„Jaz ti pravim, da boš jedla!“

„Ne maram kašice.“

Pestunja je zajela kašo, prijela dekletce za rame in ji silila žličko v usta. Lelečkina lica so bila vsa namazana in jokala se je.

Lelečka se ni nikoli glasno jokala, zakaj „papa bo slišal.“ Kadar jo je zaslišal papa, ki je prišel v sobo, je dejal:

„Kaj je takega, gospodična?“

„Glejte, Lelečka ne sluša.“

„Lelečka, zakaj ne slušaš gospodične? Zdaj se nehaj jokati in takoj slušaj!“

In tedaj ni bilo nobene pomoči. Edino, da je molče požirala solze.

A zdaj ni bilo papana doma in Lelečka se je bolj glasno jokala ko navadno. Iz mamine sobe se so oglasili koraki.

„Ljalka, kaj je s teboj?“

Oče in pestunja sta ji dejala Lelečka, mama pa vedno Ljalja in Ljalka. Radi nekaj črk je nastala uporna in molčeča borba. Dekletce ni vedelo in ne razumelo, katere črke so bile bolj pravilne. Vendar je že dognala, da je bolje biti Ljalja in Ljalka, ker ji je dajala ta razlika več svobode in lepših pravic.

„Zakaj se jokaš, Ljalka?“

Pestunja je poročala z nekakšno prezirljivo ponižnostjo, kakor bi bila oblast te gospe le začasna, ki ničesar ni razumela v vprašanju otrok:

„Vidite, kašice noče jesti.“

„Nočeš, Ljalečka?“

Dekletce je ihte odmajalo z glavo.

„Noče, gospodična; zakaj bi jo pa silili?“

„Ne silim je, a jesti mora.“

„Kako, da je ne silite, saj je vsa namazana in se joka! Obriši se, Ljalečka, in nikar ne jokaj!“

„Zdaj noče jesti, potem bo pa prosila! Kakšen red pa je to?“

„Kadar bo hotela, pa ji dajte, gospodična!“

„Evgen Karlovič so dejali, da ji naj dam kašo ob pol enajstih.“

Pestunja ni nikdar rekla „gospod“ in „gospa“. Inženirja je nazivala s polnim imenom, glede njegove žene se je pa potrudila, da je sploh ni imenovala.

„Ob pol enajstih ji tudi dajte! Če pa ona noče, je ne silite, ampak ji dajte pozneje!“

Pestunja je prezirljivo pretegnila ustnice. Tako dobro je bila vzgojena, da je mogla mirno poslušati neprijetne besede. Pripravljena je bila prepustiti materi, da izprijia svojo lastno hčer, a ni hotela prevzeti odgovornosti za nesmiselno ravnanje matere.

„Evgen Karlovič so mi naročili...“

Katja je vzdrhtela.

„Da, gospodična, saj sem že slišala! Bodite tako dobri in dajte Ljalečki jesti, ko se ji bo zahotelo! In nikoli ne silite otroka z jedjo!“ Rada bi bila potolažila ihteče dekletce, a ni hotela, da ne bi škodila ugledu pestunje. Ljalečka jo je zrla izpod oči in bila že bolj prijazna. Vedela je, da se mama in pestunja ne razumeta; vedela je tudi, da zdaj mogoče

ne bo treba jesti kaše. Ni bila pa prepričana, ali bo mama premagala pestunjo in ali ima mama večjo oblast nad njo, Ljalko. Zdaj bo mama odšla, pestunja bo pa ostala in dasi ji ne bo porivala žličke v usta, vendar jo bo že kako pregovorila. Čeprav je bila trenutna oblast mame zelo prijetna, vendar se ji ni bilo kar tako zaupati. Bodi tako ali tako — višja oblast vendarle ni bila — mama.

Mati je odšla v svojo sobo. Prej je čitala, zdaj ni mogla več. Glava ji je bila polna nemirnih in hudih misli:

„Torej je treba ob pol enajstih jesti — pa bodisi da nočeš, bodisi da hočeš! Treba je iti spat, treba je vstati, treba je skupno živeti, treba se je pretvarjati, treba navidezno biti družina, treba je lagati, treba se je smehljati, treba ubijati svojo mladost, vse je treba, treba, treba! Tudi to je potrebno, da ne razžalim stare matere, ki meni, da sem srečna in zadovoljna z življenjem; potrebno, da ne trpim otrok, ki so mi jih že skoraj vzeli, da jih ne uničim, da se ne sramotim s škandali, da ne kažem svojega lažnjivega in neznosnega življenja — kakor bi bilo zdaj moje življenje znosno in brez laži! Naj bi se zgodilo karkoli, poražena bom samo jaz — a on — nikoli!“

On je živel svoje življenje, v družini mu ni bilo kaj oporekati. Z drugimi je bil tudi prijazen, celo nežen, zmeraj pa častivreden, odličen in skrben oče in v zakonu prekrasen soprog, prizanesljiv glede ženinih nedostatkov. Pet let je minilo, bilo je kmalu po rojstvu Ljalke, ko sta se dogovorila, da bosta vsak po svoje svobodno živela. Tedaj je bil užaljen in se je protivil, klečal je pred njo, klečal on, tak imeniten in čednosten človek in tako vzvišen nad njo, nedoraslim dekletom, dasi je bila že mati dveh otrok! Tedaj je hotela iti stran od njega, a ne iz ljubosumnosti — ljubezen je minila že prej — marveč zato, ker ji je bil zoprn. Ni se mogla premagati, da mu ne bi bila rekla puhlice, ki jo je nekoč brala:

„Mož, ki se je spozabil s služkinjo, daje ženo hlapcem v roke.“ In zdelo se je, da so te puhle besede bolj vplivale nanj ko njena velika bolešt. Ni si mislil, da je ona tako pametna.

In tak je bil — ali je moglo biti drugače? — in bolj izkušen in bolj razumen ko ona. Dobro se je zavedal, da njega „vzajemna svoboda“ z ničemer ne ograža in da se ona, živeča v njegovi hiši, ne bo nikoli okoristila s svobodo — in sicer ne zato, ker bi se bala, marveč zato, ker ona sploh ni bila take vrste.

Čakal je, da bi si ženo spet pridobil — ne sicer njeno ljubezen, marveč, da bi se mu pokorila v tem, kar je on imenoval dolžnost. A ta njegov poziv je bil brezuspešen in skoraj bi se bila že ločila. Ona se je toliko ponižala, da je sama poklicala ključavničarja iz tvornice in si dala napraviti znotraj zapah v svoji sobi.

Odslej je inženjer večerjal doma le takrat, če so imeli goste. S svojo svobodo se je dobro okoriščal in tega tudi skrival ni. Družina se ni razdrla in njih hiša je bila poštena in spoštovana. Mrzlo je bilo pa že prej v njih domu, malokateri človek jim je bil všeč, z malokaterimi mislimi, knjigami so se strinjali, ni jim bila vsaka okolica po godu, ne

vsaka zabava in ne kakršno si bodi ravnanje. Katja ni hotela njegovega denarja, razen tistega, ki ga je potrebovala za gospodinjstvo in otroke; zase je uporabljala tisti denar, ki si ga je pritrkala.

Katja se je spominjala vseh teh stvari, kakor nekakšnih življenjskih malenkosti. Saj ni bilo pglavitno to, kako ravnaš s temi malenkostmi, dasi so bile zelo zoprne in čezmerno nelepe; marveč je bilo pglavitno to, kako se človek nenadoma razkrije. Tudi to se je nenadoma razodelo, da je bil zmeraj umazan in malenkosten, čeprav se je umival in hodil po visokih petah. In razumela je zdaj tudi njegove besede in kretnje, ki so bile prej šegave in le navidezno pikre. In prišlo ji je, da ni mogla več prenašati njegove bližine, ker se ji je zdelo tako skupno življenje brez velike ljubezni in brez soglasja strahotno in nestrpljivo. In še več je videla: da sploh ni bilo nikoli tiste potrebne ljubezni, ampak je bilo vse le prisiljeno. Mlado dekletce, kakršna je bila ona, sploh ni smelo ugovarjati in se zoperstavljati takemu odraslemu in silnemu človeku, ki je bil prvi in edini, kateri jo je zavzel v življenju, in je bil oče njenih otrok. Zdaj se ni le prerekala s pametjo, če se ji je hotel približati, celo otrok, njegovih otrok, ni mogla tako ljubiti, kot bi ju morala. Veliko je razumela nenadoma, in ko je razumela, je obubožala.

Torej, potrebno je jesti, potrebno sprehajati se in potrebno si kaj izmisliti, da človek pozabi in je življenje vsaj nekoliko laže. A izmisliti si ni mogla ničesar. Je li mogoče, da čaka tako življenje tudi Ljalko, njeno malo hčerko; in je li mogoče, da bo tudi ona doživela tak dan, ko bo prišel gospodar in si kupil njeno telo in njeno voljo? Lelečka ne mara kašice! Lelečka se joka.

II. del.

1. Minjon.

Nekoč sva se s sestro „podala v svet“. To pomeni, da sva se iz sokolniških daljav odpravila na razstavo, v koncert, v gledališče, celo na kak dijaški ples, ki je bil tedaj prav sijajen, dobro obiskan in poln mladostnega veselja.

Zelo rad sem s sestro zahajal med ljudi; — ponosen sem bil nanjo. Tak bleđičen, suhljat, nelep in neznatn dijaček sem bil, vaje tega, da se v družbi niso zmenili zame. A ko sem prišel kam s sestro kot njen kavalir, tedaj sem na mah zrastel in vsi so mi bili nevoščljivi. Čeprav je bila Katja še tako mlada in nežna, vendar je bila prava pravcata gospa. Kjerkoli sva se pojavila, povsod jo je vse kar gledalo. Zdi se mi, da sem ji koristil s tem, ker sem s svojo medlo zunanostjo vsaj malo zasenčil njeno izredno krasoto in angelsko milino. Težko je bilo ljudem imeti naju za brata in sestro. Povsod sva prihajala roko v roki, moje lice si je nadelo nekakšen resen, brezbrizen in pokroviteljski izraz, krivil sem ustnice in milostno zrl na občudujoče poglede. Brez dvoma je bilo moje vedenje zoprno in bedasto in ni verjeti, da bi koga „spremenilo v prah“. A Katja, ki si je tako vroče želela življenja in večje družbe, se je za vse iskreno

zanimala, česar ni prav nič skrivala — in je pozabila, da je ona med vsemi najbolj zanimiva. Nekoč so jo zmedli pozorni in vprašujoči pogledi, zlasti moški, in tedaj je ona, kakor bi nekaj sumila, zardela, pospešila korake in se brž pomešala med množico. Plaha pa Katja ni bila. Navadno je nastopala povsod, kjer je bila v sebi doma, smelo in drzno ko na odru. Oba sva bila zelo nora na ples in dvomim, da bi bil še kje kak tako čuden par, kot sva bila midva.

Tedaj niso plesali sredi take prepotene, vrveče tolpe, kakor zdaj plešejo fokstrot in tango. Tedanji sovekarski plesi so bili „pas-de-quatre“, „pas de patiner“ in „mignon“ — sami težki, resni plesi, ki jih je plešalo le malo parov. Midva s Katjo sva imela najrajši „minjon“. Plesala sva ga takih pretiranih gibov, ki sva si jih često sama izmišljala, da so sčasoma gledali vsi samo na naju dva. Jaz sem bil Katji samo za okvir; ona je bila ko dragulj, vstavljen v sirovo in okorno kovino. Pogledi so se le za hip ustavljali na meni, da bi tem bolj žarko zamrli na Katji. Plesala je s takim prepričanjem in se tako do dna skromno gibala, da je podčrtana oblikovanost plesa vplivala kar porazno na druge. Večkrat sva bila edini par, ki je še plesal po ogromni dvorani. Ves sem drhtel od razburjenja in bojazni, zmedel sem korake, a Katja ni ničesar opazila, le dobrohotno se mi je smehljala. Nekoč je nama — boljše njej — ploskala vsa dvorana — in samo takrat je vsa ko vzplamtela, a me naglo potegnila s seboj k izhodu. Katja ni nikdar z nikomer drugim plesala minjona ko z menoj in sploh sva ostajala le do polnoči na plesih, čeprav so trajali navadno še tja do jutra.

Nekoč sva s plesa skoraj pobegnili. Spominjam se, kako naju je na nekem dobrodelnem plesu zasledoval neki vojniki, ki je očitno popolnoma izgubil glavo. Izkoristil je svobodne običaje na dijaških plesih in se mi predstavil, proseč me, naj ga predstavim svoji „dami“. Če bi bil dijak, mu ne bi znal kaj odgovoriti. A častnike so v tistih predvojnih časih v naših izobraženih krogih celo ženske napol prezirale. Odvrnil sem mu, da bom naprosil „damo“ razrešenja te prošnje, — in s Katjo sva koj pobegnili in se skrila. A izsledil naju je pri izhodu in se postavil na prag in naju čakal.

S sestro sva bila tisti večer izredno dobre volje in Katji se je zahotelo norčavosti. Ko sva bila vštric s častnikom in je on že hotel iti z nama, se je Katja nakremžila in mu pokazala jezik. Častnik je pobledelel in okamenel. Posrečilo se je nama, da sva ušla in mimogrede poklicala izvožčka. Ko se je voz premeknil, je planila skozi vratca besneča prikazen brez suknje in čepice. Še dobro, da naju je izvožček urno pograbil in zavpil v moskovskem narečju:

„Divjate, gospod! Na sanke, na vrtiljak!“

Nekoč sva šla poslušat ciganski koncert. Imela sva sedeža v tretji vrsti. Komaj sva sedla, je prišel v drugo vrsto neki par: po vseh predpisih oblečeni gospod in neka prav pocestna, debelušna, mestna ženska. Nisem ju gledal, a Katja se je sklonila k meni in mi zašepetala:

„Kostja, pojdiva! Rada bi se odpeljala.“

„Zakaj?“

„Pozneje ti povem.“

„Pa zakaj le, Katja? Kakšna tajnost pa je to?“

„Ni mi dobro. Tiko vstaniva in pojdiva. Samo nikar se ne oziraj!“

Šla sva. Zelo rad bi bil poslušal neko znamenito pevko, ki bi bila nastopila, a Katja me je vznemirjala, da bo sva prišla v garderobo in oddala svoji številki, sem dejal Katji:

„Ali naj grem po kozarec vode?“

Nasmehnila se je:

„Ni treba, Kostja, saj mi nič ni. Le ostati nisem hotela več ondi. Škoda za vstopnici.“ Ženski pri oblekah pa je rekla: „Vzemite ti dve vstopnici. Morda ju boste komu oddali. Sta prav dobra prostora — tik vhoda v tretji vrsti.“

Ko je videla, kako sem nejevoljen, mi je stisnila roko in vodeč me po hodniku, je rekla z nekim nasmeškom, a čisto mirno:

„Nisem pričakovala, da bo tako postopal. In zdi se, da drži ta reč že drugo leto. Pa sem mislila, da ima boljši okus!“

„Kdo pa, Katja?“

„Kdo? Evgen Karlovič vendar, kaj ga nisi spoznal?“

„S tisto obilno žensko v drugi vrsti?“

„Seveda.“

„Nisem gledal. In kdo je ona, kaka vajina znanka?“

„Ah Kostja, ti nesrečni fantek! Ne poznam njenega življenjepisa in se tudi ne zanimam zanj. Ona — no, kakor pravijo, ona — torej — ona je namestnica tvoje sestre. A nočem govoriti o njej.“

(Dalje prih.)

Jesenice.

*Jesenice, Jesenice,
so že tu na zemlji
vice,
večni plamen
noč in dan,
človek k ognju
prikovan.*

*Kaj je človek,
kaj je stroj,
para, puh,
človeški znoj?*

*Vse se družī,
delu služi,
tisočkraka
moč orjaka
se v enoto
dela staka:*

Marija Grošljeva.

*grabi, dviga,
tolče, meče,
seka, kuje,
vari, vleče,
cvili in drdra,
ropoče,
žvižga, tuli
in klopoče,
izdeluje,
oblikuje,
vse, od strojev
pa do žice.
Jesenice, Jesenice,
so že tu na zemlji
vice,
večni plamen
noč in dan,
človek k ognju
prikovan.*

Sredi kostanjevih dreves. Ema Deisingerjeva.

Trpko je Ela stisnila ustnice in zastokala: „Zastonj čakam, ne bo gal!“ Z vsem naporom moči se je premagovala, da ni izbruhnila sredi kostanjevih dreves v krčevit jok.

Kakor bi ji sekal srce na koščke, ji je pri zadnjem sestanku govoril Lado, ko mu je s previdno dobrotljivostjo razodela, da klije v njej mlado življenje. V njegovi temačni duši se ni zganilo ničesar, niti iskrica one ljubezni, ki je bila v njej, vsa živa, koreneča v srcu globlje od vseh zemskih dobrin, neomejena, neobsežna, da se mu je v zavesti mirne močnosti in brezkončnosti darovala v rojstvo novega bitja.

Z besedo ne bo nikoli mogla pojasniti tiste čudne, sladke tesnobe, ki ji je prešinila srce, ko je začutila, da ni več sama, ločena po svojem notranjem svetu, da je vse njene najtanjše živce in misli prepojilo to preprosto dete njene ljubezni.

Tiho in pokojno je razgrnila svoje najlepše sanje na ta nežno utripajoči plamenček življenja. Tisti dan, ko je odkrila v sebi to drobno prebivalje, so se ji v slutnji trpljenja rosile oči.

Komaj je čakala na uro sestanka z njim, da bi on sprostrl svoje roke v sladki objem in ji dal čutiti svoje hvaležno veselje za ta v njej spočeti živi, najtoplejši smehljaj njune ljubezni.

Na sestanku mu je govorila z vsem svojim bitjem, s svojo srčno krvjo, da bi ujela toploto njegovega srca, da bi njegove roke pripravile toplo gnezdece.

Njegove oči pa so begale proč od njene bližine, okrog njegovih ust je zatrepetal val porogljive brezčutnosti. In vrgel ji je v lice kruto žaljivko. Opotekla se je, v njeni notranjosti je zazvenela struna nadčloveške bolesti. Kakor slap vznemirjenega vodovja ji je vrela iz srca edina prošnja, da bi prenehala „biti“. Noben blisk njene trpeče duše se ni odbil v njegovi.

Pahnil jo je od sebe. V hipu je razumela: v njem je bilo samo preračunano ljubljenje ženske. Sedaj pa se bo napotil dalje, drseč od cveta do cveta.

Na njeno srce je padel mrak brezna, zastala ji je sapa nad to obupno resničnostjo. V brezupni nadi je revica kakor vrabička žalostno čivkajoč pobesila svojo glavico in se vdala neznani usodi. Bridkost ji je zlomila peruti, kakor osuto cvetje je vržena med valove življenja.

Mesec, brez toplote in vsebine, je obvisel nad kostanjevimi drevesi, ki nudijo svojo gostoljubnost vsem, ki prihajajo. —

Gospa zdravnica je v naglici popila kavo, vrgla kuharici nekoliko nevoljnih ukazov in odhitela v službo.

Pot do poliklinike je vodila po vijugastih, z nerodnim kamenjem tlakovanih ulicah. Na mestnem stolpu je bila ura osem. Gospa je nehote štela te udarce, ki so jo dražili, kakor da padajo po njenih živcih.

„Naša ura zopet zaostaja ... In rekla sem ji, naj jo popravi. Nemarnost grda! Žarko bo nemara še šolo zamudil. In ...“ je jezno pihnila gospa šefinja in je z majhno čipkasto rutico obrisala široki, potni obraz.

Junijsko solnce je lilo svojo bogato, že pekočo luč po zmedi streh in uličic. Vsi zlati od solnca, so se smejali vrhovi visokih topol ob poti. Gospa je mrko pogledala nanje in sunkoma odprla pisani solnčnik.

„Včeraj pa je skuhala tisto jed; pih! ... Tako je, če si ves božji dan v službi.“

Vrata so se odprla na stežaj. V čakalnico so se vsuli otroci in napolnili ves prostor z veselimi živ-žavom. Učiteljica jih je opominjala in razvrščala po klopeh.

„Otroci, slačite se!“ je zaklicala mlada zdravnica v veselo otroško vrvenje. Zdravniška pomočnica se je že lotila najmanjših in najnerodnejših. Zardela lička so se zresnila, svetli očki so za trenutek potemneli. Ali le za hip! In zopet je sredi urnega slačenja zabliskal trop raznobarnih oči.

„Ali naj začnemo?“ je vprašala sestra pomočnica mlado zdravnico.

„Lahko.“

Tisti hip so se hitro odprla vrata in gospa šefinja je planila mednje, vsa žareča od hitre hoje in notranje razdraženosti.

„Kaj? Malo bi pa tudi lahko počakali, kdaj pa jaz zamudim, pravzaprav!“

„Ali gospa ...!“

V tem je že izginila v sosedno sobo.

Zdravnica in sestra sta se spogledali in razumeli. Grenak občutek jima je obtičal v grlu. Sluga je stal pri meri in negodoval sam v sebi: Vihar se pripravlja danes.

Mučno pričakovanje je objelo vse.

„Gospa je danes slabe volje,“ je nedolžno rekla mlada učiteljica in pobožala najbližje dekletce po skuštrani glavi.

Molk ji je odgovoril.

Delo se je nadaljevalo. Otroci so oživali in se razgibali.

Na zadnjih vratih se je prikazala gospa šefinja, vsa zaripla od jeze.

„Kakšno razgrajanje pa je to?! Ali ste na paši, ali na polikliniki?“ Visok sikajoč glas je paral ušesa.

Otroci so onemeli, vsa usta so se stisnila v bolni črti.

„Ali jih ne znate pomiriti?“ se je obregnila na pomočnico. Učiteljica je odgovorila zánjo:

„Otroci so to, gospa doktorica; saj ne morejo biti drugačni.“

„Kaj pa. Pri takem vpitju jaz ne morem delati. Jaz potrebujem miru!“ je odsekala in se obrnila nazaj.

Pridušen molk.

S konca hodnika se je zaslilo šefinjino vpitje. Vmes se je lovil ponižen, jokajoč glas žene, ki je ondi pospravljala. Učiteljica je s pogledom vprašala sestro. Ta je molčala s trdo stisnjenimi ustnicami in s pogledom, obrnjenim vase.

„Ali ste vse pregledali? Je vse v redu?“ je vprašala šefinja mlajšo zdravnico.

„Nanjo se sploh ne morem zanesti!“ je rekla trdo in jezno ošinila pomočnico.

„Vse je bilo v redu, gospa. Le kuhinje še ni utegnila pospraviti.“

„Ni utegnila! Zakaj pa ji niste rekli, da zahtevam, da se vse bliska od čistote, ko pridem,“ se je obrnila k sestri.

„Rekla sem ji; ali ni utegnila.“

„Rekla, rekla, seveda, saj se vas nič ne tiče, ko pa jaz za vse odgovarjam. Vse moram sama, tudi to, kar ni moje delo. Čemu sem pravzaprav končala visoko šolo? . . .“

„. . . Jaz tudi ne vem zakaj,“ je trdo rekla v sebi sestra.

„Drugič mora biti vse v redu! Če komu ni prav, pa lahko gre.“

Delo je šlo h kraju. Pri veliki pisalni mizi so sedele tri ženske in pisale. Učiteljica je urejevala deco pred vrati; po dva in dva.

„Naprej, otroci!“

Strah in tesnoba sta izginila z otroških obrazov. Jezički so se razvezali v veselem čebljanju.

Gospa šefinja se je pomirila. Mudilo se ji je domov; da jo čaka šivilja, je rekla in šla.

Sluga je pometal čakalnico. Olajšano se je oddahnil, ko je ugledal kos dobro mu poznane svile, ki je izginila za voglom.

„Za božji dan, Pepa, kako moreš pozabiti pospraviti ravno tisto, kar gospa najprej opazi.“

„Oh, gospa doktorica, pozabila sem in šla najprej pospraviti zobni oddelek. Kriva sem. Hudo mi je za vaju. — Odpustita nesrečni ženi.“ Njene oči so bile vse rdeče od solz, ki si niso upale teči.

„Saj nisva hudi nate; ali vidiš, kako je.“

„Vem, vem.“ Njen mučeniški obraz se je krčil v velikem trpljenju.

Pomočnica si je šla z roko čez oči, da bi zakrila bolečino v njih. Zdravnica je zakopala glavo v debelo knjigo.

„Saj sem res pozabljiva. Mož že vse leto leži. Zapravil je otrokom streho in premoženje. — Šest jih je . . . Vsak si je vzel del moje pameti in malo moje duše. Nič več mi ni ostalo, ne pameti ne duše .

Najmlajši, tisti, ki ima dve leti, je bolan. Pustila sem ga v varstvu najstarejše, trinajst let ima . . . Moja desna roka . . . Nič ne vem, kako mu je. Mater pa to boli, oh, strašno boli! . . .“ Je govorila Pepa, bolj zase ko njima dvema.

„Pojdi domov, Pepa! Jaz bom opravila namesto tebe. Nič ne pravi, ko se vrneš!“

Ves obraz ji je zažarel od notranje svetlobe. V pekočih očeh so se zabliskale solze. „Saj ne morem.“

„... Pojdi!“ ... je velela odločneje in ji vzela cunjo iz rok.

Tiho so se zaprla vrata za njeno ubogo postavo.

Zdravnica je tiščala glavo z rokami in srepo zrla v knjigo pred sabo.

Njo in sestro je vezalo globoko, skrito prijateljstvo.

„Tako pičel, s tako velikim trudom zasluženi kruh. In tako neusmiljeno zagrenjen ... kaj pravite na to?“

„Dosti je živih teles z mrtvo dušo, ljuba moja.“ — —

Tuberkuloza - jetika. Dr. E. Jenko-Groyerjeva.

Narodni pregovor pravi: „jetike je 99 vrst“. Ta izrek je značilen za njeno razširjenost po vsem svetu. Najbolj znana bolezen je, kruta in smrtonosna, kjer zavlada. Ni ji za sever ali jug, zapad in vzhod, za belo ali rumeno, črno ali rdečeokožno človeško pleme, za sesalce ali ptice. Vseh se loti. Vsakogar ugonobi, kdor ji zapade. Niso izključno siromašni sloji, po katerih kosi bela smrt jetike, dosti je je v premožnejših in tudi med bogatinci. Slabič ni zavarovan proti njej, ravno tako ne orjak. V naši državi je bila med svetovno vojno in neposredno po njej jetika silno razširjena ter je naravnost ogrožala zdravje narodov. Našli smo jo kot stalno bolezen v južnih krajih, v Primorju, v alpskih pokrajinah in v ravnini, v velikih mestih in v manjših mestih po Sloveniji ter po vaseh. Povsod se je bila vgnezdila, kjerkoli so bili ugodni pogoji za prenos njenih bacilov. V mnogih krajih, kamor je bila zanešana, se je trajno vgnezdila, okuževala je neposredni okoliš, deloma tudi širšo okolico. Njeno rušilno delo je podpirala nevednost nepoučenega in malomarnega ljudstva, ki se ni zavedalo potrebe braniti in obraniti se okuženja. V krajih, kamor so zahajali jetičniki, iščoč zdravja, se je bolezen raznesla po vaseh, kjer je našla ugodno polje za svoj morilni razvoj. Vlažna bivališča iz kamna, mala okna, skozi katera ne prodre solnčna svetloba, prah, nesnaga, muhe, umazano perilo, razne šege in običaji, stalno gnetenje sorodnikov in prijateljev okrog bolnika, ki kašlja in pljuje po tleh ali robce, katere mu menjavajo svojci, ali hrana, katero pušča bolnik in jo poižijejo drugi, posoda, iz katere je in pije jetičnik, obleka, perilo bolnikovo, vse nosi strupene bacile, ki se hitro preselijo na drugega, zdravega ter ga okužijo. Najlažje se okužijo tisti, ki jim je tuberkuloza v rodu ter je družini že ugrabila kakega člana in kjer se bacili niso iztrebili. Tako sem poznala v kastavskem okraju vasi, v katerih so bili živi dedi že 50 let jetični do visoke starosti 75 let, med tem ko je njih vnuke davno krila črna zemlja, otroke pa v dobi 30—45 let mučila in morila neiztrebljena tuberkuloza. Bolj nagnjeni k jetiki so ljudje z manjšo odpornostjo celokupnega telesnega

ustroja, astheniki, ozkoprсни, slabo in malokrvni, premlade žene, izčrpane po pogostih porodih, otroci v najnežnejši starosti, ki so prestali pljučnico ali ošpice in še niso dosti čvrsti, kakor tudi mladenke in mladeniči v dobi razvoja, pubertete; dalje ljudje, ki se vdajajo pretiranemu uživanju alkohola, kajenju, ponočevanju, ki zlorablajo svoje živčne moči, propadajo telesno, končno zapadejo jetiki. V katerih poklicih je največ jetike? Statistika je dokazala, da sta čevljarški in krojaški poklic dala najvišji odstotek tuberkuloznega obolenja, najmanjšega pa športniki in kmetovalci. Ostali poklici obrtnikov, prosti poklici, duševni delavci so dali več ali manj srednji odstotek obolenja za jetiko.

Potrebno in važno je, da široki ljudski sloji spoznajo, kaj povzročuje jetiko. Raziskovalec prof. Koch je v 80 letih prošlega stoletja odkril zlobnega malega bacila, povzročitelja smrtonosne bolezni. Profesor Koch, švicarski učenjak, pravi: bacil jetike je edini vzrok jetike, brez njega je tuberkuloza izključena. Bacil Koch, kot ga imenujejo v medicini, se najde pri vseh tuberkuloznih obolenjih, tako pri pljučni jetiki kot pri črevesni ali pri tuberkulozi posameznih organov, bodisi možganske mreže, oči, kože, nosa in lic, ušes, vratnih, pljučnih žlez, trebušnih žlez, posameznih kosti ali sklepov, pri škrofulozi bezgavk in kože. Zelo različni so pojavi in potek bolezni pri obolenju tega ali onega organa.

Tudi živali obole na tuberkulozi, krave na vimenu, v katerem je čutiti okroglo, kakor biser trde otekline in je mleko okuženo, strupeno; konji tudi obole za jetiko, dalje koze, ovce, svinje, opice, morski prešički, kunčci, ki so vsi zelo občutljivi za to bolezen. Ptičjo jetiko pri kurah in tudi drugih ptičih povzroča bacil, ki je soroden pravim bacilom Kocha. Ugotoviti bacile je mogoče v izkašljanih izmečkih, v odpadkih, v seči, v krvi, v gnoju, bodisi že v početku bolezni, posebno kadar hitro napreduje, ali kasneje; so pa primeri, pri katerih se bacil ne da izločiti in se bolezen ugotovi po zelo različnih znakih in pojavih, kakor po nočnem potenju, povišani večerni temperaturi, hujšanju, kašlju ponoči, naglem bitju srca; pri kostni jetiki je včasih samo oteklina noge ali roke brez bolečin itd.

Tuberkulozni bacil je zelo majhen, videti pa je mogoče samo pod mikroskopom (povečalnim aparatom). Oblike je paličaste, nekoliko resast ob konceh. Kopiči se v krvi in tvori kopice-tubera, od tod ime bolezni — tuberkuloza. Bacil raste pri temperaturi pod 29° C in nad 42° C. Najugodnejša toplota zanj je med 37° in 38° C. Zelo je odporen proti vročini, še-le pri 70° C pogine v 10 minutah. Solnce, zlasti ultravioletni žarki, so njegovi največji sovražniki.

V izmečkih blizu oken, kamor pada solnčna svetloba neposredno na bacile, jih ubije v 5—7 dneh. V prahu, vlagi, zatohlem zraku, živi bacil in se množi v ugodnem osredju. Hrani se bacil z najvažnejšimi snovmi, ki sestavljajo kri, in sicer: železo in fosfor. Kolikor močnejša je infekcija, kolikor slabše so razmere za zdravljenje bolnika in njegov telesni ustroj, toliko hitreje se množijo bacili, ki požirajo železo in fosfor iz bolnikovega organizma, da nima več odporne moči. Izgubo železa in fos-

fora skuša telo nadomestiti iz vseh organov: iz mišic, jeter, kostnega mozga, vrance, živcev, zato „gori“ v neprestani vročini, oči žare od povišane živčne nadraženosti.

Kako nastane okuženje? Pri človeku z vdihavanjem bacilov iz okuženega zraka, n. pr. v nerazkuženi sobi, kjer je dolgo ležal jetičen ter se je zrak napajal (infiltriral) z bacili. Bacil pride najprej v pljuča; v nekaterih primerih zadržujejo vdihane bacile bronhijalne žleze, ki se nahajajo med pljuči, in bolezen ne napreduje. Toda tu bacil lahko dolgo živi in ostane sposoben za nevarno okuženje grla, pljuč itd. Z okuženo hrano, zlasti z mlekom bolnih krav in tudi s presnim maslom pride bacil neposredno na sluznico ust in čreves ter jo okuži. Tudi koža se neposredno lahko okuži: pri britju ali pri dotiku kužnega materijala, če je le nekoliko opraskana. Po mnenju nekaterih učenjakov je mogoče, da se človeški zarodek okuži iz materine posteljice (placente), ako je mati jetična. Ugotovili so slične primere pri ljudeh in živalih (teletih). Veliko ljudi prezre začetek bolezni, ki je zelo važen za popolno in hitro ozdravljenje; vzrok temu je, da ne pazijo na malenkostne pojave, katere sem omenila v začetku. V drugi stopnji jetike, ko bolnik leži v vročici, hira, kašlja in pljuje gnojni izmeček, pomešan s krvjo ali brez krvi, ali ko mu opeša prebava, ga muči driska, boli želodec, ali če se mu vzdigne kri iz kaverne (izjedene votline v pljučih), tedaj se šele sam ali svojci pobrigajo za zdravljenje, ki pa traja dolgo vrsto mesecev, celo nekaj let in je zvezano z velikimi stroški in zahteva mnogo požrtvovalnosti od najbližjih. V tretji stopnji tuberkuloze, ko so pljuča globoko izjedena, ko organi za vedno poškodovani, je pač le v izrednih primerih mogoče podaljšati življenje bolniku, toda vrniti mu zdravje, ni mogoče nikoli, kajti bacili bivajo v njem stalno ter mu preprečujejo z onimi strupi, ki jih izločajo — takozvanimi tuberkuloznimi toksini — doseči odpornost krvi, kar je tako važno v borbi proti jetičnemu bacilu. Ozdravljiva pa je odprta tuberkuloza, kjer so načeta pljuča ali koža, kjer se gnojijo kosti ali sklepi, in tudi zaprta, n. pr. kadar se živi bacili nahajajo v bronhijalnih žlezah in ne prodirajo dalje. Načinov, kako se jetika zdravi, je nebroj. So sredstva, ki se uživajo, mnogotera, ki se vbрызгavajo v kri, zunanja, ki se vmažejo v kožo; tudi kirurgija ima nekaj načinov, katere skuša uveljaviti, n. pr. pneumothorax, ko se ustavi dihalno gibanje obolele strani pljuč, da se hitreje zaceli oboleli organ. Röntgenovi žarki služijo deloma kot posredno sredstvo za ugotovitev tuberkuloze, kjer jo je treba točno potrditi, deloma kot neposredno zdravilno sredstvo, da se oslabi življenjska moč (virulenca) tuberkuloznega bacila. Ze profesor Koch je delal poizkuse s posebnim sredstvom, tuberkulinom (pridobljenim iz ubitih bacilov tuberkuloze), katero ni ubijalo bacile neposredno, marveč je le onemogočilo njih rast, kar so pa dosegli tudi z drugimi beljakovinsastimi snovmi iz drugih vrst bakterij. Velikega pomena je pa ta iznajdba za spoznanje jetike v živinozdravilstvu ter jo uporabljajo pri govedu. Na Danskem imajo zakon (sličen našemu obveznemu cepljenju proti kozam), da se mora vsa goveja živina kontrolirati s pomočjo tu-

berkulina radi okuženja z jetiko. Vsako govedo, ki daje pozitivno reakcijo (znak, da je okuženo), takoj ločijo od zdravega. Kakšen socijalni pomen ima ta ukrep, je vsakomur jasno. Klimatično zdravljenje v višinskem zraku ali ob morju je splošno znano, ker škrofulozni ali tuberkulozni bolnik pred vsem potrebuje neprestano svežega zraka, iz katerega vsrkava kisik, ki mu hitreje obnavlja kri in daje novih moči v borbi z boleznijo.

Katere vrste jetike se zdravijo v višinskem zraku, katere ob morju? Večinoma priporočajo pri pljučnih obolenjih, zlasti pri odprti tuberkulozi, zdravljenje v sanatorijih, ki so od 900 do 1300 m nad morjem. Tudi kostno jetiko zdravijo zelo uspešno v višinskem zraku, kjer je bolnik vse letne čase pod vplivom višinskega solnca. Škrofulozo, t. j. jetiko vratnih, pazdušnih ali trebušnih žlez, tudi bronhijalnih, zlasti pri otrocih, zdravijo ob morju kar najuspešneje. Kar je bilo pred svetovno vojno za srednje sloje skoraj nemogoče, se danes nudi v moderno in znanstveno prvovrstno urejenih zavodih za škrofulozno deco v Kraljevići ter na otoku Lokrumu pri Dubrovniku. V naši banovini imamo zavode za pljučne bolnike v Topolšćici, na Golniku pri Kranju, v Vurberku pri Ptujju, ki ga je ustanovil ruski Rdeči križ. V Rakitni na Krimu se projektira tudi zavod za zdravljenje kostne jetike. Veliko bolnikov išče zdravja v naših gorskih krajih, toda malokdo je poučen o zdravstvenem postopanju napram sebi in okolici. Po svetovni vojni je ministrstvo narodnega zdravja izdalo načrt za dviganje zdravstva v narodu. Začeli so graditi zdravstvene domove s kopelmi širom cele države; ti domovi naj bi nadzirali zdravje naraščaja in probujali v ljudstvu zavednost za vzdrževanje zdravja ter ga seznanjali z nevarnostmi, ki mu prete od kužnih bolezni. Posebni filmi so bili namenjeni, da nazorno pokažejo ljudstvu jetiko v vseh stopnjah in vrstah.

Zanimanje ljudstva za filmska predavanja ni bilo niti zadostno, ker ljudstvo za poučne zadeve ni bilo prav nič pripravljeno, pač pa je imelo smisel za zabave. Zato so nekatera ženska društva na Hrvaškem organizirala kolo, ples, na katere so smeli le tisti, ki so poprej potrpežljivo poslušali zdravstveno predavanje o tuberkulozi ali drugih boleznih. Uspešneje se je budilo zanimanje s higijenskiimi razstavami, ki jih posečajo o priliki veleseljma, poučujejo pa o njih obvezno srednješolce. Statistika ugotavlja, da je v srednjeevropskih državah največji odstotek jetike pri nas. Krivda je pač v tem, ker zavednost za borbo proti tuberkulozi še ni prodrla med ljudstvo v taki meri, da bi bila organizacija proti njej tako temeljito izpeljana, kot je danes v drugih državah. Mednarodna protituberkulozna liga deluje po vsem svetu proti razširjenju jetike in za njeno omejitvev. Socijalno medicinsko skrbstvo v Ljubljani vrši dispanzer osrednje protituberkulozne lige, ki deluje le za mesto in okolico ter ga vzdržuje mestna občina. Naloga dispanzerja je obširna: temeljito in vsestransko postopanje z bolniki, katere pošiljajo v dispanzer uradni in zasebni zdravniki ali zdravstvene ustanove, ali one, ki jih izsledi sestra, ali ki se priglasijo sami. Posvetovanja, pomoči ali potrebnega zdravljenja so

deležni le siromašni varovanci, za katere so potrebni tozadevni dokumenti. Po zadnji statistiki oboli nekoliko več žensk za jetiko kot moških. Kako važno je zdravje matere za rodbino, bi se morala zavedati vsaka žena do zadnjega kota naše domovine. Njena prva dolžnost je, dati zdravje svojim otrokom, in kako ga bo dala, če ga nima sama? Ako se mož ne briga za ženino zdravje, morebiti niti za svoje, se mora ona za oba. Iz tega sledi, da mora biti žena zavedna, poučena o zdravju, da se zna varovati bolezni in jih o pravem času spoznati. Posebno je pomniti vsaki ženi, vsakemu dekletu, da je prvi pogoj za obrambo proti jetiki solčno, zračno, snažno stanovanje, snaga obleke in telesa, tečna zadostna hrana, red v delu in počitku. Tako se omogoči tvorba zdrave, odporne krvi, katere preprečuje življenjsko moč tuberkuloznih bacilov, ki jih vdihavamo, ako ne pri bolnikih, gotovo pa v javnih prostorih med gnečo, v vlakih itd. Pred četrto stoletjem se pri nas še ni ocenila velika važnost pravilne prehrane pri tuberkuloznem obolenju; danes je popolnoma dognano, da je prehrana velikanskega pomena pri tej bolezni. Sicer so že takrat imeli posebne načine s prehranjevalnimi produkti, kot je bilo zdravljenje z uživanjem grozdja do tri, celo do pet kilogramov na dan ali lečenje s kefirom in kumisom, (kobiljnim mlekom, pripravljenim z glivicami kakor kefir, ki je iz kravjega mleka), kar se je z velikim uspehom prakticiralo v Samarski guberniji centralne Rusije, medtem ko so na Krimu ob morju hvalili lečenje z grozdem, kakor je bilo v navadi tudi na Tirolskem. Na Švedsekm pri Stockholmu so takrat uvedli zdravljenje po zimi na prostem zraku z uživanjem ribjega olja in s pitanjem. Uspehi so našli mnogo posnemovalcev zlasti v Švici in so zdravniški krogi z vnemo delovali v raziskovanju bioloških in fizioloških odnošajev in funkcij. Zaključki so še danes odprta vprašanja, toda dejstvo je, da je jetika ozdravljiva, in celo več, da je mogoče pridobiti imuniteto (nedostopnost) proti njej, bodisi ozdravljenemu ali pa s cepivom, katerega pa znanost še ni potrdila.

Za zdravljenje jetičnega bolnika je treba neomejenega časa. Odprta tuberkuloza, pri kateri se bacili kakorkoli izločajo iz organizma in se nabirajo v kapljicah zraka, zahteva popolno ločitev bolnika od zdravih oseb. Zaprti katarji pljuč ali tuberkulozna obolenja sklepov in kosti, žlez itd. se zamorejo pri ugodnih prilikah zdraviti doma ali v posebnih zavodih, ki so urejeni za to vrsto bolnikov, katere sprejemajo le pod pogojem, da se zavežejo ostati ondi določeno dobo, t. j. dokler ne dosežejo popolnega ozdravljenja. Tedaj je tudi lažje izvesti dietetično zdravljenje, po katerem dele prehrano primerno vrsti in stopnji obolenja. Tudi potek bolezni zahteva včasih močnejšo hrano, včasih lažjo; po potrebi, kakor je treba krvi več kislin ali alkalij, dajejo kisló sadje ali alkalično mineralno vodo. Dobava vitaminov iz sveže zelenjave, sadja, mleka, masla, jajc, podpira moči bolnika, ga krepča, zlasti ko začne pridobivati na teži, mu poživi upanje na popolno okrevanje. Hrana naj se kar najmanje soli. K močni hrani spada goveje meso, divjačina, jetra, možgani, vranica, maščobe, olje s solato, čajno maslo, prekajena sla-

nina. Slabejšo hrano vsebujejo ribe, jajca, kuretina, zelenjava, krompir, joghurt ali kefir, sladka smetana, maline, gozdne jagode, lahke močnate jedi iz biskvitnega testa, marmelade, kreme, hladetina. Najbolje izkažete človekoljubje pri jetičnih, ako jim bodrite nado, da bodo ozdraveli, jih vzpodbujate k vztrajnosti za predpisano zdravljenje, skrbite za njihovo razvedrilo, ko so jim dnevi dolgi in brez spremembe. S svojo prisrčnostjo ohranite v ravnovesju bolnikovo duševno in živčno moč, za kar vam bo hvaležen, ko mu zasije nova zarja in nov dan.

Počitnice.

Dr. Slava Kristan-Lunačkova.

Solnčenje na eni strani, telovadba, igre in zmeren šport na drugi strani naj zaposli otroka v šolskem času. Počitnice pa naj bodo proste šolskih nalog in nadlog, otrok naj jih izrabi edinole zato, da se okrepi. Popolnoma napačno je, da vprezajo otroka o počitnicah v domača dela, zlasti slabotnega, v telesnem razvoju zaostalega. Mati si z njegovim delom bogve kaj ne pomore, otrok pa le izgubi občutek prostosti, nima časa za sprehode, solnčne, zračne kopeli in se zato o počitnicah niti telesno, niti duševno ne okrepi, počitnice pri njem ne dosežejo svojega namena. Nekoliko starejše otroke s krepko konstitucijo zaposlimo lahko nekaj ur na dan, ostali čas pa naj tudi ti izrabijo za svoje razvedrilo in odmor. Le pravilno izrabljene počitnice prinesejo otroku telesno okrepitev in duševni odpočitek, da je otrok odpornejši, vedrejši in sprejemljivejši za vse nove vtise v bodočem šolskem letu.

Izkušnje so pokazale, da se otrok najhitreje opomore na letovanju v višinski, srednjevišinski ali obmorski klimi. Načini letovanja pa so zelo različni:

V Nemčiji so zelo razširjen način letovanja potujoče skupine. Pripominjam, da je ta način letovanja primeren edinole za nekoliko starejše, organizirano popolnoma zdrave otroke, ali pa one, ki vzlic zdravi konstituciji zaostajajo v telesnem razvoju radi pomanjkanja zraka, svetlobe ali škodljivih vplivov velikomestne kulture. Le otrok z zdravim srcem in zdravimi pljuči je kos naporu in le tak otrok se na tem letovanju telesno okrepi. Jako slabotne otroke, zlasti one, ki bolehaajo za pljučno jetiko ali imajo napako srčnih zaklopk, moramo izključiti. Mesto okrepitve bi pri njih radi prevelikega napora nastopilo-poslabšanje telesnega stanja.

Potrebno je, da prevzame vodstvo takih potujočih skupin starejši uviden športnik ali učitelj, da se hoja glede hitrosti in daljave prilagodi otroškimi močem. Otroci, ki so prepuščeni sami sebi, brez strokovnega vodstva, zaidejo v svoji mladostni objestnosti predaleč. Tako prekomerno udejstvovanje pa ima lahko za organizem razvijajočega se otroka, zlasti za srce, škodljive posledice. Priporočljivo je, da je otrokom voditelj obenem učitelj v opazovanju prirode, da se telesnemu dobičku pridruži še duševni. Pri nas ta način letovanja pod strokovnim vodstvom

še ni uveden. Preizkusila ga je Nemčija z zelo lepimi rezultati glede zdravstvenega in psihičnega vpliva na otroke. To socijalno delo podpira pri njih država, deloma tudi privatne karitativne institucije. Z ozirom na dejstvo, da nam baš Slovenija s svojim krasnim planinskim svetom nudi sijajen teren za izlete, bi bilo priporočljivo, da poizkusimo in preizkusimo tudi pri nas.

Taborjenje je drugi način skupnega počitniškega letovanja. Dijaki si zunaj na prostem, na ugodnem mestu postavijo šotore. Tabor je izhodišče, odkoder se prirejajo izleti v okolico. Otroci v taboru tvorijo nekako družino, glava družine je starešina tabora. Običaj, da si otroci sami kuhajo, ni priporočljiv. Umotvori, ki nastajajo pod njihovimi neveščimi rokami, niso vedno vabljivi, niti za oko, še manjše pa za želodec. Zato kuharico v tabor!

Lepe uspehe taborjenja opažamo le pri zdravih otrocih in onih, ki so sicer popolnoma zdravi, le pomehkuženi in naginjajo radi tega k prehlajenju. S tem, da živijo zunaj v prirodi, da so izpostavljeni vremenskim nepravilnostim, se njih telo utrdi. Ne škoduje jim več najmanjši vetrič, ne pojavlja se ob najmanjši sapici nahod in kašelj. Tudi otroci, ki so radi napačne prehrane, preobilnega uživanja čokolade, bonbonov in drugih sladkarij izgubili tek in jim običajna hrana ne diši, se popravijo radi dvojnega vpliva. Prvi vpliv je stalno bivanje na svežem zraku, ki pospešuje presnavljanje; drugi, bolj psihičnega značaja, pa skupno kosilo s tovariši, ki pridno segajo po hrani. Otrok z občutljivimi prebavnimi organi ni za taborjenje. Pripravljanje dijete je v taboru že težka, da ne rečem nemogoča reč. Istotako ni taborjenje priporočljivo za zelo slabokrvne, nežne otroke, rekonvalescente in take, ki imajo početno pljučno jetiko. Njih telesna odporna sila je nedovoljna za kljubovanje vsem onim naporom, ki je z njimi združeno taborjenje. Mogoče je, da nastopi radi padca odpornih sil mesto izboljšanja še poslabšanje zdravstvenega stanja.

Pri nas gojijo taborjenje skavti in gozdovniki. Hvalevreden je ta pokret. Opazila pa sem, da včasih tudi greše, ker se pri izbiri premalo ozirajo na telesno konstitucijo članov in jih brez ozira na njih zdravstveno stanje sprejemajo v svoj krog. Duševno se dijak opomore, kaj pa telesno? Ali ne trpi njegov organizem pod naporom, ki je za njegovo telesno sposobnost prevelik?

Tretji način letovanja so počitniške kolonije s stalnim bivanjem v zato določenih zgradbah. Pri izbiri otrok za te kolonije smo lahko zelo širokogrudni. Saj imajo domačo nego, toplo in izdatno hrano, priliko menjavati telesni napor z odpočitkom in so zavarovani pred vremenskimi nepravilnostmi. Možni so izleti, solnčne, zračne in vodne kopeli, sistematično izvajanje dihalnih vaj, navajanje k telesni higijeni itd.

K morju ali na Gorenjsko? To vprašanje zadaja staršem mnogo skrbi in razglabljanja. Pod nekakim vplivom mode skušajo starši skoro vse otroke spraviti k morju. Le morje jim je obljubljeni dežela za otroka. V zgodnjih pomladnih mesecih vpliva morje na večino otrok ugodno. V

poletnih mesecih, t. j. julija in avgusta, pa je za živčno slabe in zelo slabokrvne otroke bolj priporočljiva Gorenjska s svojo višinsko klimo. Priporinjam pa, da se mora to vprašanje često reševati individualno od primera do primera. Starši, ki imajo namen poslati otroka na kolonijo, store pametno, da se posvetujejo tozadevno s svojim hišnim ali šolskim zdravnikom.

Vsa ta skupna letovanja imajo tudi to prednost, da je otrok v družbi s sovrstniki, s katerimi ga vežejo približno isti interesi, pojmovanja in čustvovanja. Otrok živi in se razživi. Navadi se poleg tega na red, uri se v kolegijalnosti in postane samostojnejši, kar ni baš malega pomena v današnjih časih.

Poleg teh skupnih letovanj je pri nas jako razširjeno bivanje otrok s starši na deželi. V tem primeru je važno, da se starši zavedajo, da odpočitek ni istovetiti le z dobro hrano in celodnevni položavanjem, temveč da je najboljši odmor za otroka, če menjavajo po določenem načrtu počitek s telesnim naporom po telesni sposobnosti dotičnega otroka. S pravičnim načinom življenja je treba pri otroku o počitnicah izboljšati dihanje, krvni obtok, dvigniti presnavljanje. V to svrhu naj zdrav otrok zjutraj pred zajutrekom izvaja kakih 10—20 minut telesne vaje, in sicer: 2—5 minut osvežujoče vaje (tek), nato krožne dihalne vaje in nekaj običajnih lažjih prostih vaj. Važno je, da se vaje ne izvajajo preveč strogo, imajo naj bolj šegav značaj, morda s sodelovanjem roditeljev. Te vaje uvajamo zato, ker potrebuje telo po spanju gibanja. Osvežujoče vaje dražijo krvni obtok, priključene telesne vaje razgibavajo vse mišice našega telesa, večajo presnavljanje in ustvarjajo tako tek. Neobhodno potrebno je, da se otrok nato umije vsaj do pasu s svežo vodo. Na ta način osvežen otrok poje zajutrek z izvrstnim apetitom. Po kosilu potrebuje otrok 2urni počitek, in sicer na postelji v sobi z odprtim oknom ali tudi zunaj na dobrem ležalnem stolu. Ob 3— $\frac{1}{2}$ 4 dobi otrok malico, năkar ga zaposlimo z igrami, izprehodi ali izleti. Po 8. uri spada otrok v posteljo, zjutraj pa naj vstaja že med $\frac{1}{2}$ 7—7 uro. Zelo slabotni otroci naj vstajajo kasneje, šele med 8.— $\frac{1}{2}$ 9. uro. Tudi gimnastike naj ne izvajajo pred zajutrekom, temveč šele med 11.— $\frac{1}{2}$ 12. uro dopoldne, in naj nato potem vse do kosila počivajo.

K okrepitvi otroka spada razen gibanja, svežega zraka in solčnih kopeli še izdatna hrana. Od hrane ne zahtevamo, da je ne vem kako izbrana, le da je zdrava, dobro pripravljena in zadostna. Pet obrokov zadostuje. Zjutraj mleko, kavo, črn kruh, po možnosti s presnim maslom ali mezo. Dopoldne kruh s svežim sadjem, sirom, maslom, slanino. Opoldne mnogo sočivja, nekoliko mesa in močnato jed, pred juho če mogoče sveže sadje. Zvečer mlečne in močnate jedi.

V letošnji krizi ljudje seveda ne morejo poslati toliko otrok na kolonije, kot bi človek želel. Tudi mnogo roditeljev letos ne bo zmoglo stroškov za bivanje na deželi. Na drugi strani je pa ravno sedaj zdravje doraščujoče mladine radi jake brezposelnosti in podhranjenja ogroženo. Denarja danes res nimamo, imamo pa svetlobo, solnce, zrak, skoraj po-

vsod tudi vodo. S pomočjo teh naravnih sredstev lahko po ceni pomagamo slabotnemu otroku. Formo pomoči lahko prilagodimo mestu in podeželskim krajem. Matere, ki so v mestu vezane z gospodinjstvom, pošljejo lahko mlajše otroke na otroška igrišča, kjer se pod strokovnim nadzorstvom igrajo, gibljejo in solnčijo na svežem zraku. Večje otroke napotijo popoldne h kopianju. Pametno bi bilo, da bi se več mater združilo in bi izmenjale nadzorovale otroke. Saj matere tudi potrebujejo odmora. Prečesto opažamo ravno pri njih znake prevelikega telesnega in duševnega napora. Ako nudimo materi o počitnicah odmor in okrepitev, bo imela od tega korist cela družina, saj telesno odpornejša žena lažje in izdatneje skrbi za otroke.

Kam s hčerko?

Angela Vodetova.

Kriza je zaprla po vsem svetu mladini pot v službe. Pri tem je seveda še bolj prizadeta ženska mladina kot moška. Tudi pri redukcijah pridejo najprej na vrsto ženske, namesto da bi prišel tisti, ki je materijalno kakorkoli boljše preskrbljen. Država in menda tudi drugi delodajalci gredo pri tem s stališča, da je treba dati moškim možnost, da si ustvarijo, oziroma da skrbijo za družino. Če ta družina potem strada, to je poštranska stvar, kajti malokateri mlad moški, goden za zakon, ima več plače kot toliko, kolikor nujno potrebuje, da si ohrani golo življenje. Torej se bo z redukcijo žen, ki so doslej pomagale vzdrževati družine, revščina samo povečala.

Najslabše v tem pogledu je v tako imenovanem srednjem sloju, po pisarnah raznih podjetij, posebno za ženske. Tu ženska z enako izobrazbo kakor moški mnogo manj zasluži, vsak mladič prej napreduje kot starejša, agilna uradnica, vodilna mesta so ženam nedostopna. V državnih službah predvideva zakon sicer precej enakopravnosti, toda samo na papirju, v praksi je drugače. Pragmatike uslužbencev privatnih podjetij pa marsikdaj jasno pokažejo dvojno mero za moškega in žensko.

Danes je najtežja skrb staršev, ki imajo doraščajoče otroke, zlasti pa dekleta: kam ž njimi? Največja napaka današnjih ljudi, ki so rasli pod vplivom meščanske miselnosti, je napačno vrednotenje dela. Še danes se jim zdi nekako bolj častno, če njihova hčerka strada po pisarnah, kot pa če bi dobro zaslužila v obrti z ročnim delom ali v gospodinjstvu. Prav zato, ker je na pisarniška mesta tak naval, je mogoče, da imajo v advokatskih pisarnah dekleta po 300 do 500 Din plače, dekleta s trgovsko akademijo v bančnem podjetju 600 do 800 Din. In to se v doglednem času ne bo izboljšalo. Če tako deklet nima staršev, je edina pot, ki ji omogoča življenje, prostitucija.

Če je deklet res nadarjeno, je razumljivo, da študira, se bo že uveljavila v življenju, če prej ne, pa pozneje. A tudi v obrtniških poklicih je treba nadarjenih žensk. Zato je v današnjih razmerah bolje, da se posveti tudi nekaj nadarjenih deklet poklicu, kjer imajo prej možnost zaslužka, zlasti če so starši v takem materijalnem položaju, ko mora cela družina stradati, da študira eden član za poklic, kjer ni nobenega izgleda, da bo dobil službo. To velja seveda v enaki meri za dečke in dekleta, kajti zahtevati moramo vedno enako ravnanje za oba spola, bodisi v družini kakor tudi v javnem življenju. Vztrajati moramo na tem, da je dekletom dostopna enaka izobrazba kot fantom, kajti treba je, da se tudi ženska izpopolni v svoji stroki do najvišje možnosti, ker je zanjo boj za eksistenco še težji kot za moža.

Posebno težko je pa za one starše, katerih otroci ne kažejo posebnega veselja za šolo, bodisi da niso posebno nadarjeni ali iz kakega drugega vzroka. Zelo

nespametno bi bilo take otroke siliti „naprej“ v šolo. Bolje je, otroku, posebno dekletu, pokazati vrednost obrtniškega, gospodinskega, strežniškega ali kateregakoli dela v pravi luči, premisliti, za kateri poklic je prikladno dekle po svojem telesu in duševnem ustroju, ter jo v tem poklicu dobro izvežbati. Če si bo izbrala tak poklic, za katerega ima veselje, bo prav gotovo pokazala tudi uspeh v življenju. Kajti zelo napačno je mnenje, da uspeh v šoli pomeni tudi uspeh v življenju, zlasti pa, da šolska modrost pomeni inteligentnost. V šoli uspeva človek često, ker ima gotove lastnosti, na pr. dober spomin, prilagodljivost, ali pa mu zunanje okoliščine pomagajo naprej. Vsi se spominjamo sošolcev in sošolk, ki so bili nadarjeni v šoli, a so popolnoma odpovedali, ko je življenje zastavilo nanje svoje naloge. Taki ljudje pridejo navadno do svojih mest samo s protekcijo in zvezami. Zato je nespametno vcepljati dekletu občutek manjvrednosti, češ, ker ni za šolo, ni za nobeno rabo; „bo pa šivilja, varuška otrok“ itd. Matere, ki tako govore, greše nad lastnim otrokom, ker ga potem kljub temu pošljejo v poklic, ki se o njem izražajo tako omalovažujoče. In vendar zahteva prav poklic šivilje inteligentnih žensk. Pomišlimo, koliko okusa mora imeti dobra šivilja, da se prilagodi modnim neumnostim, a da se zna kljub temu držati posebnih pravil, ki jih zahteva zunanost posamezne ženske, da ne napravi iz nje pustne šeme. Koliko takta je treba, da se vse to ženskam doprinese na primeren način! In kako lep poklic je otroška varuška; treba je seveda razumevanja in večje izobrazbe bodisi s strani uslužbenk kakor tudi s strani gospodinj, ki se morajo zavedati, da so dolžne spoštovanje in lepo ravnanje onim, katerim zaupajo svoje dete, če hočejo najti primerne vestnosti in ljubezni do otrok. Toda to je poglavje zase.

Letos so starši v posebno težkem položaju, kajti večina otrok, ki so dovršili šoloobvezno dobo, prihaja iz meščanskih šol. Vsem tem absolventom je zakon zaprl pot v srednje šole in na učiteljsišča. To je hud udarec za marsikako nadarjeno dekle, ki je šla samo s tem namenom v meščansko šolo, da bo prišla pozneje na učiteljsišče. Res, da je učiteljskega naraščaja preveč, da je armada duševnega proletarijata vsak dan večja, da je boljše, da se oni, ki imajo več ročne spretnosti kot smisla za duševno delo, posvete drugim poklicem; toda onemu, ki je nadarjen, ki čuti v sebi poklic in veselje in ki ima tudi drugače možnost, da bi še dalje študiral, bi ne smeli zapirati vrat. Tem absolventom sedaj ne preostane drugega, kot da gredo na srednjo tehnično šolo, kjer imajo precej lepe izgleda. Pozneje lahko svojo izobrazbo spolnijo s fakultetno izobrazbo (po novem zakonu), na podlagi katere lahko tudi dekleta postanejo strokovne učiteljice. Onim, ki so zdelali meščansko šolo in imajo veselje do nadaljne izobrazbe, je odprta tudi pot v trgovske tečaje in (nižjo) trgovsko šolo.

Tudi za one, ki nimajo veselja za nadaljni študij, bo meščanskošolska izobrazba dobra povsod, kamor se bodo obrnili. Če se gredo učiti kake obrti, jim nadomešča obrtno nadaljevalno šolo (po novem zakonu), istotako če gredo v trgovino. Dekletom, ki imajo veselje za nego otrok, je odprt izrazito ženski poklic oskrbnih (zaščitnih) sester, ki ima prav lepo bodočnost. Rok za vlaganje prošenj je za letos že minil (10. junija); če pa koga zanimajo podrobnosti o razpisu, so razvidne iz „Službenskega lista“ št. 47. Tudi gospodinjske šole imajo bodočnost, kajti privatna gospodinjstva, pa tudi javne naprave, kakor menze, javne kuhinje bodo čedalje bolj zahtevale od svojih uslužbenk strokovno gospodinjsko izobrazbo. In to ni slaba preskrba za dekleta.

V splošnem pa gremo v take čase, da se bo lažje preživel oni, ki zna z rokami delati in prijeti za vsako delo, kot pa oni, ki zna sedeti samo v pisarni. Zato naj matere, katerih hčerke nočejo ali ne morejo študirati, nikar ne obupujejo!

Otrok v moderni francoski družini.

Marijana Željeznova-Kokalj.

V društvenih prostorih Francoskega instituta v Ljubljani je predavala 31. maja t. l. gđ. Yvonne Morin, glavna tajnica internacionalne zveze šolarjev o temi: *Otrok v moderni francoski družini*.

Predavateljica potuje že šest mesecev po raznih državah, da bi čim boljše proučila razna naziranja o razmerju otroka do družine, šole, družbe, kakor tudi da bi se seznanila z okoliščinami, v katerih živi danes predvsem šolar. Glavni smoter njenega potovanja je pa zblizanje šolarjev vseh narodov sveta. Šolarje naj bi družilo „bratstvo“. V ta namen bi bilo potrebno skupno bivanje v počitniških kolonijah, oziroma družinah. Tako bi prišli otroci vseh narodov v neposreden stik ne le s posameznimi člani kakega naroda, marveč tudi z njihovo kulturo in njih življenjem samim.

Ta ideja o vesoljnem bratstvu šolarjev je znanilka boljše bodočnosti novih generacij glede nacionalne in verske strpnosti ter morda najsolidnejša podlaga za ohranitev svetovnega miru.

V svojem predavanju je predavateljica posebno poudarila veliko notranjo izpremembo francoske družine. Mnogo novega za naše družinske razmere sicer ni povedala, zdi se pa, da doživlja francoska družina mnogo globlje emancipacijo v otrokovem razmerju do nje kakor kje drugje. Francozi so kljub stoletnemu demokratizmu v svojem bistvu najtradicionalnejši, najkonservativnejši med vsemi Evropeci. To se vidi še danes v njih šolstvu, ki je kljub slavnim šolnikom ostalo na stopnji nekake okorenosti.

Moderna družina na Francoskem (kakor drugod) občuti ko še nikoli silno močno izživljanje otrokove osebnosti. In gđ. Morin je navedla nekaj vzgledov iz življenja modernega otroka, ki so pri nas prav vsakdanji. N. pr. štiri-leten fantiček ima vročo željo: oditi sam na boulevard;¹ ali osemnajstletno dekle si je proti volji staršev ostriglo lase in celo na „bubi“; ali: mati je pri-govarjala hčerki k možitvi, le-ta ji je pa dejala, da je že delj časa zaročena. Iz teh primerov lahko sklepamo o začetnem stanju emancipacije otroka v francoski družini.

Življenje šolarjev je danes manj vezano na dom kot nekoč. Dijaške organizacije zblizujejo osebe vsake miselnosti.

Predavateljica se je nato doteknila rimske vzgoje, ki je najbolj vplivala na francosko družino. Oče je v družini poglavar. Oče je gospod, mati je gosa — in zato je bil strah podlaga spoštovanju napram staršem. Vzgojno geslo je bilo: „Kdor zelo ljubi, hudo kaznuje...“

Francoski značaj ni krut, zato tudi vzgoja v splošnem ni bila tako strašna kakor drugod. Princip: otroku nasprotovati v vsem, česar si požel, ter ga siliti k onemu, kar mu je zoprno, — nikoli ni obrodil pozitivnih rezultatov. To je bila kovačnica hinavcev, licemercev, pa tudi zločincev in patologov. Seveda je bila ponavadi mati skrita zasomba otrokom in otod često nesoglasje v enotnem vzgojnem postopku.

Napredek v psihologiji kakor tudi v pedagogiki je vplival na vzgojo v družinskem krogu.²

Nobena mati ni dovolj oprezna glede otrokovega življenja do tretjega leta. Tedaj sprejme otrok največ vtisov vseh vrst in marsikateri more biti katastrofalen za celo nadaljno življenje otrokovo. Na primeru o mladem človeku, ki je trpel na vrsti nekakih epileptičnih napadov (padavica), nam je pojasnila gđ. Morin to teorijo.³ Zdravnik-specijalist je po trudapolnem izpraševanju zbudil v pacientu spomin na dogodek iz najranejše otroške

dobe. Služkinja ga je prestrašila s temno sobo. V hipu, ko se je bolnik zavedel tega dogodka, je ozdravel.⁹

(Za reveže so posebne posvetovalnice in klinike in marsikaj patološki tip najde pomoč svojemu zlu, za kar je bilo včasih edino sredstvo: palica).

Ta notranji prevrat v francoski družini je nadalje tudi posledica socialnih in gmotnih razmer. Kazen in palica sploh nista več „v modi“. Družina je torišče intelektualne plati v otrokovi vzgoji, duhovščina pa religiozne. In družinsko ognjišče lahko imenujemo dandanes: ognjišče otrokovo.¹⁰

V francoski družini je otrok tista silna moč, ki prepereči marsikatero ločitev zakona. Iz vsega lahko posnamemo, da je otrok r e s središče francoske družine. Spontano se vprašamo: kje pa ni? Povprečno pri vsakem narodu, seveda izjeme so pa povsod; tako tudi pri tako kulturnem kakor so Francozi. Tudi destrukcija sovjetske družine je bolj na papirju kakor v resnici. Primarnega roditeljskega instinkta pri normalnih ljudeh ne more izbrisati noben še tako strog paragraf. Seveda ne manjka tudi v tej malce „nenaravni“ poskušnji prenapetežev. V katerem področju pa ni takih, ki gredo do skrajnosti. Pomnimo, da vsako veliko idejo izpeljejo neumneži ter jo popačijo v grotesko. Predavateljica je nadalje še omenila znano dejstvo, da je otrok egocentrično stvorjenje. Ni pa omenila, da je otroku dandanes olajšan prestop iz te egocentrične sfere v pravo življenje ravno na podlagi emancipacije družine, ki vidi v njem predvsem malo enakopravno osebnost, katera ima direkten dotik z zunanjim svetom, ne pa ko некоč, ko je bil otrok v pretiranem varstvu rodbine. Strah, da prinese otrok od socialno nižjestojčih otrok surove manire, grde besede, kako bolezen etc. je danes že preživeti. Gdč. Morin je govorila še o „ultra-modernih otrocih in mladostnikih,“ ki so pa v očeh modernega pedagoga malo živahnješa bitja s priveskom „romantike“, ki se izžareva v „sodobnih junaštvih“, ko n. pr.: da hčere kličejo svoje matere s krstnim imenom in drugo.

Omenila je še nadalje velike Francoze (Pasteurja-znanstvenik; Lamartina-pesnik; Chateaubrianda-pisatelj; Lottija (pisatelj etc.), ki so ovekočili spomin na svojo družino.

Zaključila je svoje predavanje s tem, da daje francoska družina dobro vzgojo in da je vir vsega dobrega. Mati-Parižanka je predvsem mehka, provincijalka trda.

V celoti nam predavanje ni nudilo posebnih novosti. Manjkalo mu je predvsem znanstvene utemeljitve in filozofske poglobitve. Njena „conférence“ je izzvenela v ljubko „causérie“, ki je bistvena značilnost francoskega duha. Če je bilo predavanje namenjeno le „ljubiteljem francoskega jezika“ (kar bi pomenilo, govoriti radi zabave, ki jo nudi govorjenje), potem je bilo vseskozi posrečeno; če je pa imelo kak drug smoter (informativen, znanstven), tedaj pa ni doseglo svoje namere. Pedagoški problemi so tudi pri nas preveč „en vogue“, da bi nas mogle zadovoljiti take površne misli, ki spadajo v salon kake modne dame, ki govori o teh problemih le iz „modne potrebe“, ne pa iz notranje.

Morda je ta poslednja opazka malo preostra, toda razčistila bi rada tradicionalno razmerje nas do tujcev, ki nas obiskujejo v nameri, posvetiti nas s svojo „visoko kulturo“. Mi kaj radi (ne vem ali iz vljudnosti ali gostoljubnosti) nasedemo tujčevemu „evangeliju“, ko da smo res na stopnji najnižje izobraženih narodov sveta. Klečeplazenje pred tujci nas res omalovažuje v zunanjem svetu in nam daje pečat zaostalosti, ki nam po pravici ne gre. Zadnji čas je že, da se vsak Jugoslovan emancipira od te miselnosti in samozavestno izpove tujcem svoja naziranja. Dokler se bomo solnčili tako radi v tuji kulturi, nas bo svet še nadalje smatral za „manjvredne“. Prebresti moramo to mrtvo točko, in sicer: tuje duševne proizvode moramo osvetliti tudi kritično, saj marsikaj, kar se drugorodcem podaja tako imenitno,

ni nikakor v skladnosti z našo miselnostjo, še manj pa morda z našim temperamentom. Zakaj bi se vedno strinjali s tujim okusom?! Le tako bomo dobili v tujini ugled, ki nam gre.

¹ Poznam dečka, ki je s 3 leti hotel oditi „sam“ v „garažo“ za aeroplane in peljati na izprehod celo družino. „Nič se ne bojte“, je velel, „bom j-a-z šofiral!“

² Montessori — sistem za otroške vrtnice.

⁴ Dunajski zdravnik Dr. Freud je osnovelec „psihološke“ analize. Glavna karakterističnost je ta: otrok ne doživi nobenega vtisa, da se ne bi izživel v njem. Če drugače ne, pa v sanjah, bolnih stanjih, abnormalnih početjih.

⁶ Freud pravi: Ozdraviti pomeni izpolniti vrzel (praznino), ki je nastala pred usodnim dogodkom (travmatičnim doživetjem) in poznejšim življenjem; ali drugače: ozdraviti se pravi priklicati v spomin travmatično doživetje. Hudo je zanimiva Freudova teorija o podzavestnem stanju. Ima mnogo pristašev, pa tudi nasprotnikov, ki očitajo Freudu panseksualizem, to se pravi, da vse naše duhovno življenje usmerja seksualnost.

³ in ⁵ Vojna je bila morda najodločilnejša sila, ki je zlomila „tiranski duh“ družine. Mladi ljudje so se vračali z bojišč zreli, v zaledju so otroci in žene doživeli veliko spoznanje vojnih grozot in doumeli novo vrednotenje življenja. Preje stisnjena individualnost se je sprostila in prodrla na dan ko živ vir in preplavila družbo in z njo tudi družino. Dogodilo se je samo po sebi, brez pritiska in mnogo filozofiranja. Življenjske moči ne more zaustaviti nihče, pa tudi ne prisiliti, da privre prej na dan, dokler ni godna. Predvojno povdarjanje „individualnosti“ pri odraslem ko otroku je bilo le bolj besedičenje. Zato je pa dandanes toliko navidezno nedotemeljene ekscentričnosti in tragedij v mladih življenjih, kar je v bistvu popolnoma razumljivo za one, ki poznajo „sebe“ (take ko so v resnici. Grški Sokrat 470—399 pred Kr. je že dejal: spoznaj samega sebe!) Le taki, ki vidijo svojo vest v resnični luči, se potem lahko živijo v razkrojeno dušo mladostnika, pa tudi v prekipevajočo otrokovo!

Ne ljubim lepih, izravnanih čel. . .

Marija Grošljeva.

*Ne ljubim lepih, izravnanih čel,
ki niso jih zorale misli sile,
ne ljubim prazne vedrosti oči,
ki niso solze je poplemenile,
ne ljubim sladkih usten, ki nikoli
molile niso, dregetaje v bóli,
ne ljubim rok, ki še nikdar napelo
lenobnih mišic ni jim trdo delo.
Jaz ljubim pastorko krivične sreče,
zatirance, vas, bedne, vse trpeče,
vi srcu mojemu ste dragi znanci,
bolesti svete ste zaznamovanci.*

Kakteje. (Iz zbirke: Miniature.)

Marijana Zeljeznova-Kokalj.

V bodičasti in zverženi lepoti so se vrstile ljubljenske modernega človeka. Bajne v svoji grdobi. Redkim se je zljubilo odpreti čudoviti cvet.

„Zakaj jih ljubimo in vzgajamo skoraj s strastjo?“

Gledala sem jih in čim bolj sem jih gledala, tem bolj sem čutila:

„Podobne so tako duhovnim profilom današnjehov . . . Redek cvet . . . toliko pa bodic in spakovanja!“



Klotilda Praprotnikova.

Mira Dev-Costaperarijeva.

Pavla Lovšetova.

Šestdesetletnica Glasbene Matice in žena.

Marijan Lipovšek.

Leto mineva za letom, čas hiti nepojmljivo naglo dalje. Stari nazori izginevajo, pojavljajo se drugi, in ko prežive svojo dobo, tudi ti umro in rode se zopet novi. Oblike se spreminjajo, bistvo ostane. Zares? Da, eno bistvo ostane, toda ti naši vsakdanji problemi in problemčki, kaj so ti res tako nevažni, kaj so res le enodnevnice, ki so tu radi spremembe in razvedrila? Ne verjamem. Vsak pojav na svetu ima svoj globok izvor in pomen. Malenkosti ni. Življenje nam piše višja sila, ki je ne moremo doumeti. Človeštvo stopa s počasnimi, toda sigurnimi koraki proti cilju. V mislih, besedah, dejanjih potujemo na čisto določeni cilj. Skozi zmote in zmedo, morda slepi za nebrot vidnih in nevidnih dogodkov krog nas, gremo skozi potrebne zablode.

60 letnica Glasbene Matice. Najprej ideja, od kogarkoli, magari, domoljubna. Božja iskra v človeku, porojena kjerkoli. Nato navdušenje. Zanos, delo in napor skozi dolga leta. In sedaj — uspeh, proslavljen mnogokrat radi močne zunanosti, pa prav gotovo premalo ocenjen po svoji notranji pomembnosti za slovenstvo in za človeštvo.

60 letnica Glasbene Matice in žena. Skrivnostna sfinga — njena psiha, ki so jo na neštete načine razglabljali, pa je bila rešitev tako blizu vseh slepih iskalcev. Čemu so se neki obračali od naravnih potov in čemu jim je bila zunanost tako važna? Toda nič ni na svetu slučajnega. Niti v praktičnem življenju niti v teoriji ni bilo mogoče najti zadovoljive in pravilne rešitve problema žene, ki je brez dvoma obstojal že od početka človeka, dokler ni napočil čas, ko je bilo dano človeku, da se je mogel osvoboditi vezi. Začela se je ženska emancipacija. Ta prevažni in zelo značilni pokret ni morda kak postranski poizkus žene, osvoboditi se od nešteti zaprek, ki so jo držale in jo-o kolikokrat! — še vedno nesvobodno vežejo. Ta emancipacija žene je



obenem njena individualizacija, do katere mora vsak narod in vsak posameznik. Žene, ki so zavrgle stare, napačne nazore in samozavestno stopile na svojo pot, so vredne občudovanja. Umetnika danes pri nas — drugje je morda bolje — smatrajo povečini za človeka, ki ne spada v povprečni družabni krog. Saj je res umetnik v prvi vrsti revolucionar, utiralec novih poti. Daleč za njim capljajo filistri, ki jim je njegovo početje neumljivo, nenaravno, nepraktično! Kdo more razumeti človeka, ki se ne peha za denarjem in častjo, ker so mu važnejše višje stvari? (Mimogrede: za pravega umetnika smatram onega, ki se peča z umetnostjo, ni konservativen in ki je spoznal nekaj življenjskih resnic, da je tudi etično višji od okolice in je svojemu krogu voditelj tudi v umetnosti življenja). In sedaj, pomislite, se je upala slabotna žena stopiti na to pot, ki je tolikim v spodtiko. V tem vidim tolik korak k osamosvojitvi osebnosti, da ga morem smatrati edino kot posledico človeškega početja daljše prejšnje dobe, in prepričan sem, da bo jedro tega ostalo. Po mojih mislih je ženski poizkus, biti moškemu enaka, pravilen samo do one meje, ki jo postavi že fizična stran ženskega bitja. Kar manjka njej, ima mož. Kar pa ta pogreša, ima žena. Mož in žena, oba dela skupaj, sta šele enota, kakor pravi sv. pismo. Vendar pa ima žena seveda popolno pravico, da se poizkusi udeleževati v katerikoli stroki. Čas bo prav gotovo sam izločil vse napačne strani in privedel do pravih potov, ki se bodo sami uravnavali na edino možen način.

Zanimanje za glasbo je ženski naravi prirojeno. Glasba je skrivnostna umetnost, „die Sprache des Unaussprechlichen“, samosvoj svet, ki ni vsakomur dostopen. Ne mislim poudarjati kakih sentimentalnih sanjarij in jih prirejati ženski fantaziji, gotovo pa je, da ima umetnost, ki po svojem splošnem značaju ni trda, močan vpliv na žensko dušo. Razločujemo tri vrste udeleževanja v glasbi: prva in največja je pedagoška plat, druga je reproduktivna, tretja pa je produktivna.

Slike od zgoraj navzdol: Mimi Švajgar-Šmalčeva. — Jeanette Foedranspergova. — Vanda Wistinghausenova. — Vida Jerajeva. — Cirila Škerli-Medvedova.

Za pedagoško in reproduktivno stran so žene zelo nadarjene. Poudarjam zlasti, da so po mojem prepričanju za prvo ženske moči neprecenljive in morda težko nadomestljive. O tem še nekoliko pozneje. V reproduktivni glasbi sicer ne korakajo v prvih vrstah z možmi, zastopajo pa sredino tako močno, da so izgledi za prihodnost prav negotovi. Najmanj se žene udejstvujejo v kompoziciji. Zdi se, da ženska narava ne more ustvarjati, kot more to mož. V tej stroki nimamo Slovenci, kolikor je meni znano, nobene zastopnice, razen nekaterih poizkusov.

V reproduktivni glasbeni umetnosti in v poučevanju sta zopet dve različni smeri: pevska in instrumentalna stran. One, ki se odločijo za instrumentalno, imajo pred seboj stalno delo, ki pa naj jim bo samo v vzpodbudo, saj s tem muzikalnost in obzorje samo pridobita. Prav tako pa ni odveč nekaj resnih besed pevkam: pevska umetnost je pri nas prepovršna, preveč se klanjamo pred izdatnimi naravnimi glasovi in premalo cenimo pravilno petje, ki je tesno zvezano s temeljitim tehničnim študijem in seveda s prav tolikšno muzikalnostjo kot pri instrumentalni umetnosti. Tega pa pri naših dekletih — moški spol tudi ni izvzet — žal, prav temeljito pogrešam.

Značilno je, da je bilo na zavodu Gl. Maticе izmed žen, če izvzamemo pevke, največ pianistk med poučujočimi in študirajočimi. Violinistk je neprimerno manj, za druge instrumente se naša dekleta ne navdušujejo razen za violončelo in v zadnjem času za tolkala. Manjka nam predvsem naraščaja za harfo, ki je izrazit ženski instrument že radi pogoja majhnega obsega v roki.

Imenujem nekaj imen, ki zaslužijo, da ostanejo zapisana na tem mestu v spomin njihovega delovanja. Morda bo katero nehote izpuščeno. Naj se mi ne šteje v zlo. O vsaki, poznani ali nepoznani, imam dobro misel, saj zunanost ni važna.

Prva absolventka šole Gl. M. je bila Fani Vrhunčeva, pozneje operna pevka v Dresdnu in Leipzigu. Približno v istem času je študirala Mira Devova-Costaperaria, ki je že kot 18-



Slike od zgoraj navzdol: Vidka Šešekova. — Marica Vogelnikova. — Milena Verbičeva. — Ruža Šlaisova. — Marta Dolejševa.



letna pela z velikim uspehom Dvořakovo balado „Mrtvaški ženin“ v Ljubljani. Klavir sta poučevali Vida Prelesnikova, sedaj soproga svetovnega dirigenta Vaclava Talicha, in Jara Chlumecka, Čehinja, ki je prva postavila na tem polju zveze s severnim slovansvom. Izmed ostalih moram omeniti Pavlo Lovšetovo, ki je danes po pravici naša najpriljubljenejša pevka in znana tudi v inozemstvu, Dano Kobler-Golijevo, sedaj že v grobu, morda najglobljejšo izmed vseh žen, ki so kdaj delovale na zavodu. Pred nekaj leti sta poučevali klavir Marija Macherjeva in Karmela Kosovelova, absolventka Münchenskega konservatorija.

Stanislava Hajekova pa je bila ena izmed redkih violinistk. Pri absolventkah konservatorija Glasbene Matice naj kot odlične pianistke omenim Milico Čopovo, gojenko g. Švajgarjeve, ki je pozneje študirala v Parizu, Jadvigo Poženelovo, znano po ljubljanskih koncertnih nastopih, Marico Vogelnikovo in Zoro Zarnikovo, po mojem mnenju najboljšo absolventko našega konservatorija.

Tudi med absolventkami pevkami so že znana imena: Herta Arkova, ki je pela na letošnjem glasbenem festivalu pesmi četrtronskega sistema, omenjena Pavla Lovšetova, Anita Meztova, ki že nastopa v operi, in njena kolegica Franja Golob-Bernotova, naš glasovni fenomen, ki ima morda svetovno bodočnost, če bo tako napredovala kot doslej, Ljudmila Vedralova, Milena Verbičeva in edina vijolinistka Vida Jerajeva. V operi so se udejstvovali Rezika Talerjeva, Vera Majdičeva in Vera Adlešič-Popovičeva. Vse tri so študirale na našem zavodu. V zboru Gl. M. sta Dana Pavčičeva in Klementina Hrovatinova dve stalni, skozi dolga leta zvesti pevki.

Danes poučujejo na šoli Gl. M. kot pripravnici za konservatorij in na konservatoriju samem ženske moči, ki so dosegle že prav lepe uspehe. Omenjam v prvi vrsti Angelo Trostovo, ki ji je dode-

Slike od zgoraj navzdol: Milica Čopova. — Jadviga Poženelova. — Zora Zarnikova. — Herta Arkova. — Klementina Hrovatinova.

ljen pedagoški in solopevski oddelek. Sama absolventka pri našem Hubadu, z veliko vneto in požrtvovalnostjo poučuje mladino in jo uvaja v skrivnosti pedagogike. Odlična dramska umetnica Cirila Škerlj-Medvedova vzgaja naš operni naraščaj, ki se naglo razvija, kar se jasno očituje v produkcijah operne šole. Jeanette Foedranspergova in Vanda Wistinghausonova skrbita za mlade pevce in pevke. Izmed klavirskih učiteljev poučujejo Klodilda Praprotnikova, ki je že polnih 38 let na zavodu, Marija Švajgar-Šmalčeva, Vida Šešekova, Marta Dolejševa, ki je pa po mojem prepričanju najboljša moč na konservatoriju in na pripravnici izmed vseh nastavnikov za začetnike, Ruža Šlaisova, soproga našega najboljšega violinskega pedagoga, in iz šole prof. J. Ravnika Milena Verbičeva ter Marica Vogelnikova. Tri najmlajše pomožne moči za klavir so Pavla Kančeva, Pia Menardijeva in Ria Roegerjeva, ki poučujejo nadbudne učenčke z dobrimi uspehi po solidnih principih profesorja A. Ravnika. Edina violinistka je že omenjena Vida Hribar-Jerajeva, hčerka pokojne pesnice Vide Jerajeve in Karla Jeraja, zaslužnega našega glasbenika.

Na koncu še nekaj besed v obrambo marsikatere, ki sem jo zgoraj navedel. Z nekim lahnim prezirom gledajo nekateri zlasti na one, ki delujejo na pripravnici, češ, to delo je manj vredno in ni nič posebnega. Kdo izmed učencev kaj pokaže? Onim, ki tako mislijo, naj veljajo sledeče besede: oba dela, podlaga in nadaljni razvoj tehnike in pravnega muzikalnega čuta, sta enako važna. Ni govora, da bi mogel še tako dober pedagog za višjo stopnjo poučevati z dobrimi uspehi, če nima gojenec dobre podlage. Oba dela, nižji in višji, zahtevata celega človeka. Višji moža s čim večjim umetniškim čutom, nižji pa učno moč, ki ima od narave sposobnost, nerazvitemu začetniku podati dokaj komplicirane pojme o podlagi tehnike. Poleg tega je treba dober del



Slike od zgoraj navzdol: Ria Roegerjeva. — Pia Menardijeva. — Pavla Kančeva. — Anita Mezetova. — Dana Pavčičeva.

potrpežljivosti in zanimanja za ta poklic, kar je mogoče najti v dovolj veliki meri največkrat v ženski naravi. Moški smo za to prenemirni in premalo upoštevamo detajle. Ženam pa, ki to zmorejo, naj velja naše veliko občudovanje in hvaležnost. Naj bi Glasbena Matica imela še mnogo ženskih moči, ki bi ustvarjale take uspehe, kot so sedanji.

Prva slovenska kolektivna drama: Ivan Cankar - Ferdo Delak: „Hlapec Jernej in njegova pravica“.

Angela Vodetova.

„Hlapec Jernej“ je povest slovenskega kmečkega proletarca - hlapca, je v istem smislu tudi povest slovenskega delavca - proletarca, a je obenem simbolično podana usoda proletarijata vsega sveta, ki je z nedosegljivo jasnostjo izražena v Jernejevih besedah:

„Glejte, čudo prečudno: štirideset let je rodila jablan, vrtu čast in gospodarju; pa pride tujec, pa bi izkopal jablan ter jo presadil na kamen! ... Glejte, čudo prečudno: štirideset let sem robotal, da bi postavil dom, s svojim potom sem pognojil polje in senožet; in ko je dom stal, ko sta bila rodovitno polje in senožet, pride človek — odkod pač pride? — in pravi: nisi prvi! — ter ga spodi v hlev.“

Tega ne more razumeti hlapec Jernej s svojimi primitivno - normalnimi možgani, ki pojmujejo pravico pač drugače kot oni, ki so jo ustvarili — zase. Zato se napoti iskat jo drugam — v trdni veri, da jo bo našel — ko ga spodi gospodar z doma, kjer je delal 40 let in kjer ni niti za pest prsti, na kateri bi se ne poznal trud njegovih rok, njegovega čela pot. Kajti tako razumeva hlapec Jernej postavo:

„Pot, ki je kanil s tvojega čela, je tvoj — to je postava! Ne bom prosil postelje, ki sem jo sam postlal, ne bom beračil kruha, ki sem ga sam pridelal in vmesil! Legel bom na posteljo in ne bom nič vprašal, posegel bom po kruhu, nič ne bom prosil! To je postava in pravica. Vi pa primate za žlice, ne bodi vas sram ukradenega kosila.“

S takim spoznanjem se napoti Jernej k županu. Spotoma sreča študenta, ki mu odpira oči:

„Jernej, tako je naredila posvetna postava: Jernej bo zidal hišo in kadar jo bo dozidal: gospodar na peč, Jernej čez prag; Jernej bo oral in bo sejal in bo žel: gospodarju žetev in kruh, Jerneju kamen; Jernej bo kosil in mlatil, spravljal seno in slamo, in ko bo napolnil skedenj in podstrešje v hlev: gospodar na mehko posteljo, Jernej na trdo cesto; postarala se bosta gospodar in Jernej: gospodar bo sedel na zapečku in si bo palil pipo in bo prijetno dremal; Jernej se bo skrila za hlev in bo poginil na gnili stelji. Tako je naredila posvetna postava. Božja zapoved pa je naredila: trpi krivico, Jernej, in kadar te udari sosed na desno lice, ponudi mu še levo; in če ti ugrabi suknjo, daj mu še srajco!“

Toda velika je Jernejeva vera v pravico: „Lažeš, Bog ni naredil krivice!“ Ne obupa, ko mu župan razloži pravico hlapca in gospodarja: „Gospodar

je gospodar in hlapec je hlapec; in če reče gospodar hlapcu: poveži culo, vstani in pojdi, je hlapcu ukazano, da vstane in gre po svoji poti.“

Obrne se do sodnika. Ko mu razloži, česa išče, ga sodnik žalosten pouči: „Ne prerekajte se s pravico, kakor je; ljudje so jo ustvarili, ljudje so ji dali silo in oblast. Kadar vas biča, upognite hrbet in zaupajte v Boga; če spremeni obraz, da bi je človek ne razločil od krivice, obrnite se stran in ne iščite opravka z njo!“

Teh besed se Jernej prestraši: „Torej ni pravice? Torej ste jo zatajili? Toda Jernej še ne obupa nad pravico, mora jo najti. Pri cesarju jo upa dobiti. Na Dunaju ga pripeljejo pred človeka, ki pač razume njegovo govorico, ne pa njenega smisla. „Pravice jih je prosil, pa so ga vrgli med tatove in hudodelce.“

Ko dospe nazaj na Betajnovno, poskusi še pri župniku: „Ali je Bog na moji strani, ali je na strani biričev in krivičnih sodnikov — to razsodite! Tisto besedo recite, ki sem čakal nanjo toliko grenkih dni: ali je pravica, ali je ni — ali je Bog, ali ni Bogal!“

Župnik se zgrozi: „Stran ,nevernik!“ Jernej odide, „v srcu nič bridkosti in upanja nič več“ — in zapali Sitarjev dom: vzame si sam pravico, ki jo je zastoj iskal pri drugih. —

Te prizore je dramatiziral Ferdo Delak v simbolični zasnovi, kakor je simbolična povest sama. Hlapec Jernej je glasnik milijonov, ki so prevarani za sadove svojega dela in trpljenja in katerih edini delež je, ko se izgarajo za druge, da „poginejo na gnili slami“. Zato je dal Delak drami kolektiven značaj: Jernej ne nastopa sam, temveč na čelu množic, ki terjajo pravico zase, in njegov klic po njej je klic milijonov. Ko išče pravico pri predstavnikih oblasti, ne govori sam, temveč ž njim zbor, množica, ki pred vsakim posebej ponavlja povest, ki je skupna usoda proletarijata: „Štirideset let sem robotal...“ Prav ta govor v zboru, ki je izraz mase, mogočno učinkuje na gledalca in mu seže globoko v dušo.

Gospodar, župan, sodnik, človek na Dunaju, župnik predstavljajo oblast, ali s Cankarjevim izrazom „gosposko“, ki je vedno enaka, ki odpravlja



hlapca Jerneja z istimi odgovori, četudi so zajeti v nekoliko različne oblike, ki razume pravico po svoje, povsem drugače od hlapcev Jernejev. Zato vse te osebe predstavlja en sam igralec. S tem je močno poudarjeno simbolično besedilo drame.

Vsebino drame močno poudarjajo kinematografske slike — ilustrativni diapozitivi, ki se vrste med posameznimi scenami, med katerimi tvorijo zelo primerno zvezo.

Gotovo je prišel Cankarjev „Hlapec Jernej“ v Delakovi kolektivni drami do pravega izraza, zlasti ker ji je dal izrazito borben značaj; njegova režija pa je dala simbolični vsebini izrazito, močno poudarjeno obliko. Delak je vprizoril dramo s člani delavskega odra in govornega zbora „Svobode“. Polde Demšar je ustvaril prav primerne hlapca Jerneja in je presenečal zlasti s sigurnostjo svojega nastopa. Vseh pet oseb, ki so predstavljale gosposko, je z velikim razumevanjem podal Boris Božič. Istotako se je prav dobro uveljavil Rado Hrovat, ki je izvrstno oblikoval tip študenta. (Gostačev.) Govorni zbor obeta še lepe uspehe. V splošnem se je poznalo vsem, da igrajo z notranjim navdušenjem, in to je poleg drugih momentov mnogo pripomoglo do tako silnega učinka. Omenim naj še to, da so v zboru nastopile tudi ženske, ki so se odražale od moških samo po glasu in po obrazu, dočim so bile oblečene v moško, modro delovno obleko. Tudi to ima simboličen pomen: mož in žena — usoda obeh je enaka, kadar sta pripadnika onih, ki hodijo hlapca Jerneja križev pot za pravico.

O zakonu.

Angela Vodetova.

Profesor Pavel Häberlin je izdal na podlagi izkušenj, ki jih je pridobil v zakonski posvetovalnici, katero sam vodi, knjigo pod naslovom „O zakonu“ (Über die Ehe). Ker je „Ženski Svet“ svoječasno že priobčil prispevek o raznih tipih posvetovalnic, bo morda zanimalo čitateljice mnenje, katero podaja imenovani profesor, ki na podlagi spoznanj in izkustev prihaja do zelo svojevrstnih zaključkov.

Že pisateljeva utemeljitev zapletljajev v zakonskem življenju se vidi na prvi mah protislovna, vzrok zakonskim konfliktom leži v dejstvu, da so prav zakoni, sklenjeni iz ljubezni, najbolj problematični, kajti ravno tem zakonom je najmanj zjamčena trajnost. Zakon iz ljubezni je torišče napetih pričakovanj, iluzij in prevar. Treba je poudariti, da je tu mišljena zgolj spolna (čutna) ljubezen. Če pomislimo, koliko egoizma je v tej ljubezni, tedaj lahko spoznamo, koliko nevarnosti je v zakonski zvezi, ki je zgrajena samo na spolni ljubezni, kajti tu ni spolnost samo osnovni, temveč tudi vodilni, takorekoč edini motiv. Pisatelj je v nasprotju z mnogimi, ki trdijo, da je spolna harmonija v zakonu poglavitno, mnenja, da taki zakoni, ki temelje samo na spolnosti, najprej propadejo. Kajti „ohlajenje“ spolne ljubezni mora priti neizogibno v vsakem zakonu. In kjer ni ničesar drugega, kar bi vezalo zakonca, ne najdeta več

skupne poti, a¹ kvečjemu v posameznih, redkih primerih. Ohlajenje in odtujenje je v naravi čutne ljubezni, katera je samo izraz nagona, spremenljivega v svoji potenci. Zato spolna ljubezen prikipi do viška in pojema. Če, oziroma dokler se to menjavanje napetosti javlja pri obeh zakoncih istočasno, tedaj vlada harmonija. Toda ta harmonija postane sčasoma zelo redek pojav spričo vsakdanjih skrbi, puste vsakdanjosti življenja vobče ter različnih interesov obeh zakoncev. Nič pa bolj ne ohladi ljubezni kot neprijazen odziv na izraze ljubezenske nežnosti. Velika umetnost zakona in življenja vobče je v tem, da se znata dva človeka prilagoditi drug drugemu. To pa ume ženska bolje nego moški.

Pri spolni ljubezni je najtežje to, da človek takoj spočetka zamenja egoizem, izražen v stremljenju po popolni posesti svojega druga, z ljubeznijo. To varljivo stanje pregleda človek šele mnogo pozneje, ko se unese prvi val strasti. Tedaj pa navadno zopet pretirava in vidi povsod sam egoizem. Človek pozablja, da je zgolj spolna ljubezen brez egoizma sploh nemogoča. Tako postajata zakonca nestrpna drug napram drugemu in izgubljata ravnotežje: prično se pritožbe o pomanjkanju oziroma poje-manju ljubeznivosti in pozornosti, o brezobzirnosti in brutalnosti. Odnos med obema posebno komplicira raznovrstnost ženske in moške bitnosti. Kriza zakona je na vidiku. Kdo je kriv? Navadno pravimo, da sta kriva oba, toda v resnici nima nihče od obeh zavesti krivde, zato je čisto umevno, da zvrčata krivdo drug na drugega. Krivda pa leži v naravi stvari same: v spremenljivosti zgolj čutne ljubezni, v spremenljivi potenci spolnega nagona, v njegovi prirodni težnji po vedno novi zadovoljitvi. Če zakonca ne umeta vedno znova poklicati spolne mikavnosti, se vzbudi težnja po novem objektu spolne zadovoljitve in nezvestoba in ljubosumnost kot najnevarnejša sovražnika zakonske sreče.

To daje povod nasprotnikom zakona, da ga zavračajo kot „živce uničujočo ter lažnjivo napravo.“ To tudi je zakon v mnogih primerih, in sicer lažnjiv na zunan in na notraj, če pomislimo na zakone, sklenjene iz koristolovstva in radi „zvez“.

Kljub vsemu pa je zakonska zajednica resnična dobrina, če je nje osnova prava. Kajti zakon v pravem smislu pomeni zmago ideje skupnosti nad egoističnimi težnjami posameznika. Če pa naj bo zakon življenjska skupnost, pomeni zgolj čutna ljubezen v svoji dvoreznosti veliko nevarnost za to skupnost. Kdor ni zmožen ničesar žrtvovati za to skupnost, ničesar k njej doprinesiti, za tega je v resnici bolje, da ostane sam. Kajti oni, ki dobro premisli smisel skupnosti, zlasti zakonske skupnosti, se mora zavedati, kaj pomeni z enim in istim človekom živeti vse življenje, čutiti in razumeti slehern njegov utrip, poznati vse njegove slabosti, nositi skupno vse težave, ki jih prinaša vsakdanje življenje — in vendar vztrajati: to pomeni zmago volje za skupnost. In to je prava podlaga za zakonsko življenje.

Volja za skupnost pa nikakor ne more izpodriniti spolnega nagona, ker ne more spremeniti bistvene osnove človeške narave, ampak lahko spolni nagon samo poplemeniti s tem, da premaga njegovo egocentričnost.

Spolna ljubezen je naravnost neobhodno potrebna za etično zakonsko zvezo, kajti zakon brez te ljubezni je nesmiselen in nemoralen. Toda to ljubezen mora spremljati in v mnogih momentih življenja celo nadkrijevati druga ljubezen, porojena iz volje za skupnost, to je resnična ljubezen do sočloveka, ki bi morala biti za vse ljudi res „najvišja zapoved“. Zato je problem dobrega zakona problem človeške dobrote, porojene iz ljubezni, izvajane v zajednici spolov.

Po pisateljevem mnenju je torej potrebno za dober zakon sledeče: poleg medsebojne spolne ljubezni znatna mera dobrote, volja za skupnost in nekaj skupnih potez v značaju.

Vedno je zelo sumljivo, če si dva zaljubljenca razen v zaljubljenih trenutkih ne vesta ničesar povedati. Najboljše znamenje za skupnost je, če se oba partnerja dobro počutita vedno, kadar sta skupaj. Zapomni si: samo tisti človek je primeren, da postane tvoj zakonski drug, ki je pred vsem tvoj prijatelj in s katerim bi se lahko dobro razumela tudi tedaj, če bi bil istega spola kot ti.

Zato je dostikrat usodno, če se človek poroči takrat, ko je najbolj zaljubljen. Treba je marveč čakati in preizkusiti vse možnosti. Ljubezen se mora malo ohladiti, da človek spozna, če ostane izven zaljubljenosti še kaj. Pred vsem mora imeti človek pogum, da razdere zvezo pravočasno, pred poroko, če spozna, da ne bo mogel živeti skupaj z izbranim drugom. Zvestoba je na mestu v zakonu, pred zakonom pa je treba spoznati mnogo ljudi drugega spola, predno zadeniš pravega. Kadar je človek poročen, je težje rešiti konflikt, kajti ločitev je, posebno kjer so otroci, „ultima ratio“.

Če v zakonu nastanejo konflikti, jih je pač treba skušati premostiti in ozdraviti iz notranjosti, ne na podlagi zunanjih nasvetov „prijateljev“ in „tet“. Seveda je v takih kritičnih momentih zelo dobrodošel nesebičen svetovalec, ki mora biti predvsem dober psiholog. Temu se posreči včasih pokazati pot nazaj. Predvsem pa mora biti zelo veliko dobre volje na obeh straneh. Ozdraviti more samo dobrota, nikdar pa ne sumničenje in predbacivanje.

Ločitev je upravičljiva po avtorjevem mnenju samo v sledečih slučajih:

1. če manjkajo obema ali enemu zakoncev elementarne etične vrednote značaja, ki omogočajo skupno življenje;
2. telesna nesposobnost enega obeh zakoncev;
3. patološki pojavi pri enem obeh partnerjev.

To so navidezno take zahteve, ki se v življenju redkokdaj ponavljajo. Da bi manjkale kakemu človeku vse „elementarne etične vrednote“ — vsaj to je nemogoče, ker ima vsak človek v svojem značaju vendarle pozitivne in negativne strani. In vendar! Človek se v zakonu tako razgali kot nikjer in nikdar v življenju. Če v njem prevladuje žival, ne pride nikdar tako do izraza kot v zakonu. Tu ne pride v poštev samo spolni moment, temveč pojmovanje sožitja v splošnem. Saj vemo, da ni sožitja, ki bi ustvarjalo tolikokrat pekel na zemlji kot zakon, četudi je v srečnem primeru najvišja življenjska vrednota.

I Z V E S T J A

Po ženskem svetu.



† Ada Oelhoferjeva.

Bila je učiteljica v Zagorju ob Savi (Toplice) in agilna delavka Kola Jugoslovanskih sester. Vse svoje moči je posvetila neumornemu delu za bližnjega. Skrbela je za reveže, vodila šolsko kuhinjo i. t. d., svojim malčkom pa je bila več kot učiteljica. Zato še sedaj tako žalujejo za njo in je ne morejo pozabiti... Bila je plemenit in zrel človek, kristalno čistega značaja. Kdor jo je poznal, jo je vzljubil ter visoko spoštoval. Poleg njenih šolskih sirotk žaluje za njo ves kraj.

Jugoslovanska žena. Smilja Kriknerjeva je imenovana za sodno inšpektorico v ministrstvu pravde. Prosvetni minister pa je med ministrskimi odposlanci za maturitetne izpite imenoval tudi 3 žene: inšpektorico Malvino Gogičevno za žensko realno gimnazijo in samostansko učiteljišče v Zagrebu, dr. Stajnkusevno za žensko gimnazijo v Beogradu, dr. Milico Bogdanovičevno oz. Katarino Diničevno za žensko gimnazijo v Kragujevcu. Po novem zakonu bo v komisiji za cenzuro filmov vedno tudi ena žena, in sicer kot uradna zastopnica ženskih organizacij.

Ana Hrističeva na Angleškem. Na prošnjo Irskega ženskega Saveza je predavala v

Dublinu naša rojakinja o ženskem delu v Jugoslaviji. Poudarjala je važnost naše ženske zveze, kateri se je posrečilo, da je združila narodno in politično tako različne osebe k skupnemu delu za mir; jugoslovanska žena je storilo mnogo za povzdigo narodne umetnosti in umetnega domačega obrta; dasi nima še volilne pravice, se vendar neprestano in večkrat prav uspešno zavzema za preuredbo zakonov v prid ženskemu napredku.

„Bolgarska ženska zveza 1901—1931“. Str. 142 naučnega formata, s 13 slikami častnih članic Zveze in članic komiteta. Iz tega malega zbornika spoznamo veliko, resno delo bolgarskih žen. Zveza je bila ustanovljena na pobudo dr. Julije Malinove, sedanjše svoje častne predsednice l. 1901. in združuje sedaj 77 različnih ženskih organizacij s 8244 članicami. Nekatera ženska društva so bila osnovana še l. 1856. in delujejo že od tiste dobe. Vsa včlanjena društva imajo popolno avtonomijo, vrše kulturno in socijalno delo, prireajo tečaje, šole, razstave itd. Zveza vodi močno borbo v feminističnem področju in se vztrajno zavzema za politična prava, katerih bolgarska žena še nima. Razen tega deluje Zveza tudi v mnogih kulturno socijalnih panogah za vse sloje, ustanavlja štipendije za dijakinje, gradi „ženski dom“ itd.

„Zveza“ izdaja čisto feministično glasilo „ženski Glas“, ki izhaja dvakrat na mesec in se tiska v 7000 izvodih, to se pravi, da je vsaka članica Zveze tudi naročnica lista.

Na Bolgarskem izhajajo še drugi ženski listi: „Domakinja“ (Domačica, gospodinja), „Moderna Domakinja“, „ženski Svet“, „Bolgarka“ in še drugi.

„Zvezi“ predseduje že več let Dimitrana Ivanova, po poklicu dvakrat na mesec in vendar marljiva delavka v „Zvezi“. Je navdušena feministka, vneto pristašinja miru in svobode ter vodi bolgarsko ženo po smernicah pravice in sporazuma med narodi. Ivanova je urednica „ženskega Glasa“ in polni s svojimi feminističnimi članki skoro vse strani lista; često potuje po vseh krajih države, prireja predavanja, organizira žene in se posebno zavzema za kulturni napredek kmetice. Otvorila je za žene odvetniško pisarno, kjer daje ženam nasvete in izdaja še kritično revijo „Ženata“ („Žena“).

„ženska Zveza“ v Pragi je že drugo leto organizirala sociološki seminar pod vodstvom dr. Slezákovne. Dr. Slezáková je

še jako mlada inteligentka, s široko izobrazbo in globokim poznavanjem naučne in leposlovne literature ter odlično vodi svoj seminar. Na podlagi različnih del iz stare in najnovejše beletristike ter znanstveno feministične in sociološke literature predava in vodi živahne razgovore v seminarju, kjer se zbirajo članice in gosti ter razpravlja, kako naj se osvobodijo žena starih predsodkov v zakonu, gospodinjstvu, družini in družbi. V seminarju obravnavajo tudi seksualno etiko in nje krizo, pojmovanje prave čiste moralnosti in ravnopravnosti v braku itd. (Naslovi nekaterih referatov: Russel: Zakon in nrvnost; Wells: Zakon; M. Stehová: O ženi; dr. E. Herrmann: So ist die neue Frau; Zahn Harnach: Die arbeitende Frau; Miss Rurton: Mabel Crathy; Woistana Craftova: Obrana prav žen; Wolf: Frau von 50 Jahren; Shaw: Vodnik inteligentne žene po kapitalizmu in socializmu, Franc: Življenje ene iz nas; E. Charrier: L'évolution intellectuelle féminine; prot. Kadl: One in oni itd.

Česka pisateljica Maryša Sarecká-Radonová je dobila nagrado za svojo dramo „Iř Svec“. Pisateljica Božena Benešova je izvoljena za člana „Česke akademije znanosti in umetnosti“.

V Londonu je izšel že tretji zbornik o delovanju poljedelskih žen, ki kaže delo podeželske žene doma in na polju od najpraprostejšega načina pa do modernega industrializacije. V knjigi ni govora samo o angleški kmetici, nego o poljedelkah po vsem svetu. Članki so ilustrirani z lepimi posnetki iz življenja žene pri raznih narodih, kjer delajo še z najprimitivnejšimi pripomočki ali pa že z modernimi aparati.

Olvie Gordon, podpredsednica „Mednarodne Ženske Zveze“, je prejela zlato medaljo za svoje najnovejše delo iz geologije. Odlikovanje ji je podelilo „Naučno geološko društvo“ v Londonu.

Švicarke so izdale XII. letnik svojega vsakoletnega poročila. Iz zbornika je razvidno žilavo delo švicarske žene; knjigi je priložen tudi pregled ženskega pokreta pri drugih narodih.

Žene na Lotiškem so postavile pri zadnjih državnozbornih volitvah lastno kandidatsko listo. Na žalost so dobile malo glasov na to listo ter ni bila izvoljena niti ena kandidatka. Vendar je bila na kandidadni listi napredne stranke izvoljena tudi žena, odlična socialna delavka Berta Pepin. Pepinova je predsednica Ženske zveze ter članica mestnega sveta v Rigi. Prvi neuspeh pa lotiškim ženam ni vzel poguma, takoj pri naslednjih volitvah za mestne samouprave so zopet postavile svojo žensko kandidatsko listo in so dobile 4 zastopnice v treh mestnih zastopih.

Mickiewicz in George Sandova, Poljski pisatelj Adam Mickiewicz je imel med svojimi znanci več prijateljev, ki so bili tedaj v Parizu sloveči literati. Tudi Mickiewicz je kakor Chopin in več drugih poljskih emi-

grantov pohajal salon George Sandove, kjer so se shajali prav tako tudi Francozi, ki so si proslavili ime z umetnostjo.

Leta 1840.—1841. je podelil tedanji minister prosvete Viktor Cousin Mickiewiczu stolico za slovenske jezike in slovansko literaturo. Tu je poljski pisatelj našel profesoria Michelet-a in Guinet-a. Ta trojica je prav kmalu sklenila iskreno prijateljstvo, saj so bili vsi trije prožeti z istimi ideali in z istim plemenitim ognjem, s katerim so delali za pravico in svobodo ter tako pripravljali teren za l. 1848.

George Sandova, ki je bila vsa vneta za plemenite ideale, je občudovala Mickiewiczovo domoljubje in vero, s katero je pričakoval osvobojenje svoje domovine. Pisateljica je analizirala dela proganega pesnika in seznanjala z njim širše občinstvo. „Nič od tega, kar ste storili, ni potrebnega ali brezpomembnega,“ je pisala G. Sandova Mickiewiczju. Pomagala je, da so se pesnikovi obupni klici širili na vse strani, da bi se Poljska zopet dvignila v svobodi.

Treba je bilo celega stoletja, predno se je Poljska otrešla tujega jarma. Danes prispeva prerojeni, močni in miroljubni Mickiewiczev narod za mir in ravnovesje v Evropi. Prorokovanje se je izpolnilo in nauki iz l. 1840. so obrodili, kajti sedaj so se uresničili upi Mickiewiczja, kateremu so pomagali Michelet, Guinet in George Sandova.

Kitajske žene. Bračno pravo na Kitajskem je doslej določalo ženi v zakonu suženjsko mesto. Zanj je bila predpisana drugačna morala kot za moža. Ženo, ki je bila nezvesta, je smel mož ubiti, žena pa je morala molče prenašati možovo mmogoženstvo. Sele zadnja leta se ženin položaj nekoliko izboljšuje. Velik napredek pomeni že zakon, ki določa, da se ne sme nihče poročiti pred 20. letom; mlajše osebe morajo predložiti posebno privoljenje staršev. Kitajska žena se zadnja leta udeležuje že v javnosti. Številne odvetcice, zdravnice in druge visoko izobražene žene so obenem tudi voditeljice ženskega pokreta.

Emancipacijski ženski pokret. V Carigradu so ustanovili na mornariški šoli oddelek, kjer se žene vežbajo za kapitansko in kurjaško službo na ladjah. Turkinje imajo tudi tečaje za pouk v industriji; vodi jih nemška učiteljica. Na Češkem so žene lahko samostojne advokatke.

V Parizu so advokatke osnoval samostojno stanovsko organizacijo in se priključile mednarodni zvezi. Aktivne članice so lahko vse samostojne advokatke, pasivne pa one, ki so dovršile pravne študije, a ne izvršujejo samostojne prakse.

Dr. Alice Salomon, odlična socialna delavka, je prejela ob svoji šestdesetletnici visoka priznanja; medicinska fakulteta v Berlinu ji je podelila častni doktorat, dobila je srebrno medaljo pruske države, socialna šola v Berlinu se bo sedaj imenovala šola Alice Salomon.

Higijena.

Usta, zobje, čeljusti in njih negovanje.
(Nadaljevanje).

Piše dr. E. Jenko-Groyerjeva.

Čitateljice, ki imajo zmisel za lepo, čvrsto zobovje ter ga stalno negujejo, opozarjam samo na škodo, ki jo povzročajo zobem vrele tekočine, juhe, čaji, ali premrzle, kakor sladoid, ledene pijače, ledeni kompoti. Tudi kajenje tobaka, ki je danes tako razširjeno, škoduje zobem, zlasti kvari barvo emaila, ki postane rumen, ter povzroča vonj iz ust, ki jemlje ženskim ustam ves čar ženskosti. O tem spregovorim še kasneje. Pri najmanjši hibi, ki jo opazite na zobeh, se potrudite k specialistu, da vam iz malega nedostatka ne zraste velika bolečina, vnetje korenin, čeljusti itd. Tudi zdravo zobovje se mora dati od časa do časa pregledati. Zelo oprezne morate biti pri izbiri zobne ščetke; vedno je bolje izbrati mehkejšo kot pretrdo.

Sredstva za čiščenje so silno različna in mnogo najboljših past vsebuje kot osnovo plovni kamen. Mnogi zobni praški so preostri, opraskajo bolj nežen email; tekočine s kislinami so škodljive zobem in čeljustim. Večkrat so praški bolj primerni kot paste, paste vsebujejo preveč kisline in glicerina, kar kvarno učinkujejo na zobni email. Neškodljiv zobni prašek si pripravite tako-le: krede 100 gramov, magnezijevega karbonata 10 gramov, apnenčevega fosfata 50 gramov, karnima v prašku, $\frac{1}{2}$ grama, metne esence 30 kapljic, janežve esence 10 kapljic.

Pravilno zdravstveno postopanje vam ohrani zobovje čisto in brez zobnega kama, ki se zelo rad nabira ob notranjih, tudi zunanjih robovih zobnih korenin in čeljusti. Odstrani ga dentist s posebnim dletom, ker se s sredstvi ne raztopi in ga je treba zdrobiti na zobu. Kar se tiče gnilobe zobovja, smatra danes tudi pri nas vsakdo za potrebno, da se je obvaruje. Najprostejša postrežnica ali delavka brez vsake izobrazbe ve ceniti zdrave zobe in marsikatera iz njih si privoščiti zlate krone, ko so plombe preoblene in ne zavarujejo več zobov. Toda, cenjene čitateljice, zlasti kmečka dekleta in žene, ne mislite, da so zlate krone lepše kot bel, zdrav zob. V tej zmoti si je po vojni marsikatera mlada in starejša kmetica napravila zlate krone, kjer bi bili lahko stali pristni, lepi, beli zobčki. To je velika škoda. Najdelj in najbolje služi človeku lastni, živi zob. Žene, pazite na svoje zobe ob nosečnosti, ker se največkrat omaje njih zdravje v tem času, ko plod zajema kostno snov iz materinega telesa. Neveste bi bilo treba poučiti, kako ravnati z dragocenimi darovi narave, ki so materam še mnogo potrebnjši kot možem, da si ohranijo svoje zdravje in zamorejo dati dovolj tudi otrokom, ki črpajo iz njihovega telesa.

Kar se tiče umetnega zobovja, priznavamo, da je danes tako dovršeno v izdelavi, da

je včasih na pogled celo lepše kot pravo in ga težko razlikujemo od pravega. Večinoma vstavlja zobni zdravniki posamezne zobe v ostalo korenino, ali napravijo mostiček za več zob. Tako zobovje ostane v ustih noč in dan, da se ga čeljusti privadijo. Čistiti ga je treba prav natančno in vestno kakor ono zobovje, ki je narejeno na umetnem nebu. Zobe je treba krtačiti dvakrat na dan in si izpirati usta po vsaki jedi, da se ohrani čista sapa.

Slab duh iz ust je zelo mučen za dotično osebo, ki je prizadeta, in silno neprijeten za okolico, tako da se smatra v zdravstvu za socialno zlo kakor smrdljive, poteče se noge. Vzroki so različni: ali je želodčnega izvora, ali so pljuča slaba, morebiti nastaja katar bronhov, ali je črevesna prebava nezadostna, ali je higijena ust zanemarijena. V vsakem posebnem primeru se je treba pred vsem pobrigrati za dotični del telesa in ga zdraviti.

Če tiči glavni vzrok v slabem presnavljanju v ustih, se morajo usta izpirati s primerno tekočino po vsaki jedi ter zjutraj in zvečer. Ustno vodo si lahko pripravite same, in sicer na $\frac{1}{2}$ litra rectipiciranega 75% špirta ulijete 5 gramov menthola, temu dodate zelo majhno celo limono, nabodemo s 15 nageljevim žebicami; posodo pokrijete s poklopcem in zavežete, ako ni v kozarcu Weckovega aparata, ter pustite vleči 10—12 dni. Potem precedite skozi filtrirni pivnik v čisto, suho steklenico ter jo dobro zamašite. Rabite 1 kavno žličko na kozarec vode za izpiranje ust — Belina zob odseva še bolj ob blesku in zdravi, sveži barvi čeljusti. Ne zrahljane, puhle, nabreknjene čeljustne sluznice, ampak čvrste, napete, lepo rdeče so dokaz zdravia. Bleda čeljusti pričajo o bledičnosti, malokrvnosti in pri otrocih o limfatizmu. Posledice se hitro kažejo na zobeh. Pravočasna zdravilna pomoč prepreči težja obolenja v ustih ali celo splošna.

Nekatere osebe imajo zelo občutljivo sluznico čeljusti, ki rada krvavi ali oteče. Radi posebnih sprememb izpirajte vneta usta za prvo pomoč s sledečo raztopino in rabite mehke krtačke za zobe: galuna in tincture myrhae po 2 $\frac{1}{2}$ grama, vrele destilirane vode 25 gramov, to zmešajte. Eno kavno žličko tega na 1 kozarec vode.

(Dalje prih.)

Važna socialno-zdravstvena ustanova. Dne 9. maja t. l. se je na ustanovnem občnem zboru ustanovilo „Društvo za ustanavljanje in vzdrževanje šolskih zobnih ambulatorijev v Dravski banovini“. Ustanovitev tega društva je za našo socialno zdravstvo važnega pomena. Namen društva je, da s tiškom, predavanji, propagando itd. širi med ljudstvom smisel za sistematično zobno nego in ustanavlja šolske zobne ambulatorije. Ljubljana dobi centralni ambulatorij,

ki ga bo upravljal posebni kuratorij. V drugih večjih krajih se bodo ustanovljali krajevni ambulatoriji, podružnice centrale. Za kraje, v katerih ne bo mogoče ustanoviti ambulatorijev, se bodo osnovali potujoči ambulatoriji. V teh ambulatorijih bi se nudilo šolskim otrokom brezplačno zdravljenje zob. S sistematično zobno nego, s pravnimi navodili glede prehrane, ki je tako važna za razvoj zobovja, se lahko preprečijo ne le samo zobne, temveč še cela vrsta drugih bolezni. Razumljivo je torej, da društvo povsem upravičeno pričakuje razumevanja in pomoči javnih činiteljev in posameznikov etc., dokler ne prevzame tega skrbstva država sama, kakor je to uvedeno v inozemstvu.

V šolskem zobnem ambulatoriju bodo začeli poslovati začetkom zime in bodo pregledali in popravili zobovje vsem otrokom v I. razredu, v naslednjih šolskih letih pa bodo istim otrokom pregledali zobe tri- do štirikrat na leto, dokler ne zapuste ljudske šole. V teh letih bi se na ta postopni način uredilo zobovje pri vseh učencih. Ker bi nikakor ne bilo mogoče, pregledati takoj vse otroke po vseh razredih, bodo prišli — razen prvega razreda — v poštev le najnujnejši primeri. Predsednik novoustanovljenega društva je dr. V. Ravnihar, senator in odvetnik. V upravnem odboru so zastopane po svojih voditeljih vse socialno-zdravstvene in vzgojne ustanove. Dr. I. Pirc, direktor Higijenskega zavoda, je podal na občnem zboru izčrpno poročilo o organizaciji zaščite zob šolske mladine in zažrtel smernice za ustanovitev osrednjega šolskega ambulatorija v Ljubljani. Povdarjal je, kako važna in potrebna je ustanovitev takih ambulatorijev, ker ima skoro 90% otrok bolne zobe, ki tako močno vplivajo na celotno zdravje in duševni razvoj otroka.

Dr. Josip Tavčar, specialist za zobne in ustne bolezni, je v nazornem predavanju orisal pomen sistematične zobne nege, ki se mora začeti že takoj pri malih otrocih. Posebno veliko važnosti je treba posvetiti prvim zobem, ki pripravljajo podlago za druge stalne zobe. Radi prerano izpadlih mlečnih zob se čeljust ne more dovolj krepko razviti in slabo razvite čeljusti ne morejo dati močnih zob.

Kuhinja.

Tekmovanje kuharskih receptov.

Jaz pa bi Vam napisala zdaj nekaj o solati, kajti tisti stari rek, da naj solato soli modrijan, obliva s oljem zapravljujec, s kisom pa skopuh, in da naj vse skupaj meša norec, drži sicer še vedno, ampak če vzameš slabo solato, slabo olje in slab kis, ti ne bodo ustvarili dobre solate ne norci in ne modrijani, ne zapravljevci in ne skopuhi. Najprej tedaj temelj: dobra solata. Glavnice morajo biti trde, listi krhki in sočni, pa mehki, nežnozeleni, zelenorumeni, svetloru-

mena udeležba na ustanovnem občnem zboru priča, da nismo ravnodušni za splošno socialno-zdravstvena vprašanja. Saj bi pa tudi bilo krivično od nas, če bi danes ostali ravnodušni ob spominih na otroška leta, ki smo jih morali preživeti v siromašnih kmetijskih domovih, kjer niso pripisivali zobem nikake vrednosti, kjer smo z otečenim licem in bolečim zobom preiokali cele noči in izostajali iz šole in so bile edini lek našemu trpljenju mirzle umazane klešče vaškega zoboderca.

*

Ko začne dete čitati, mu je treba takoj dopovedati, da ne sme obračati lista z oslinjenimi prsti. To je nehygienično in tudi grdo. Morda nima čistih rok, pa si le nese prstek v usta. Navada mu ostane in ne bo se je mogel iznebiti vse življenje. Pa kako so tudi grde in ostudne take knjige! Voglički so jim zamaščeni, često se kar trgajo od razkrajajočih se madežev. Dandanes si izposojujemo knjige po knjižnicah; morali bi si šteti v sveto dolžnost, da ne omadežujemo tuje knjige. Iz previdnosti pa tudi sami ne smemo obrniti lista tam, kjer ga je obrnilo že toliko prstov.

Ta pouk je potreben detetu že v tisti dobi, ko še igraje jemlje v roko knjigo in jo navidezno čita le, da posnema odrasle.

Če imate od dela razpokane in trde roke, si jih močno namažite z vazelinom, da prodre maščoba v vse kožne luknjice; potem si jih umijte s toplo vodo in marsejskim milom.

Društvo nekadilcev v Gradcu je naslovilo lani na ministra financ vlogo, da bi zmanjšali proizvodnjo tobačnih izdelkov. Dr. Ude se je pritožil glede kadilcev v železnici, zdravnik dr. Fink je želel, da bi mesto določilo nekadilcem poseben drevored v mestnem parku. Društvo je pisalo kardinalu Ciflu in ministru za prosveto, naj bi začeli duhovni in učitelji vojno proti nikotinu.

Po mnenju zdravnikov je kajenje in njuhanje tobaka zdravju škodljivo. Tobak povzroči lahko raka, posebno na jeziku, in pospeši razvoj te bolezni. Ker je v tobaku toliko karbolove kisline in amonijaka, mora škodljiv vpliv nikotina razumeti vsakdo.

meno belkasti. Čim pozneje je solata odrezana pred uporabo, tem boljša je in srečna je ona gospodinja, ki nese solato takorekoč iz vrta na mizo. Seveda pa mora imeti toliko časa, da jo dobro okoplie v dveh, treh svežih, mrzlih vodah in toliko časa, da se na gosto luknjičastem cedilu vsa ta voda zopet odcedi. Pomagaj ji na ta način, da z rokama cedilnik narahlo potresaš, da odteče prav vsa voda. Predno pa si solato prala, si jo seveda otrehala in razrezala po dolžini in širini na tako velike kose, kakor jih

neseš z vilicami lahko enkrat v usta, kajti pri mizi se ne smeš solate več dotakniti z nožem. Pa ne morda samo zaradi solate ali pa zaradi kakšnih namišljenih običajev, ampak tudi zaradi noža. Ali ne veš, kako je mučno, če moraš iz jeklenih klin spravljati tiste od kisa zajedene madeže? Poleg solate niti ne polagaj noža na mizo, ampak samo kruh. S krušno skorjo naj si pomagajo tvoji cenjeni gostje, krušne skorjice ne bo treba nič več čistiti.

Za drobno glavico solate vzemi 1 žlico olja, za večjo 2, za veliko pa 3; nalij olje v majhen lonček z noskom (rilčkom) in raztopi v njem sol, potem ga počasi polivaj po solati tako, da bo vsak listek dobil svojo porcijo. Potem pokrij skledo, v kateri je solata, in jo stresaj tako, da pridejo listki od spodaj na vrh, ter zopet polivaj z oljem. Da je olje kapitel zase, to vedo vse naše gospodinjne, in njih nosovi so za kakovost olja silno občutljivi. Pri nas imamo trojni okus olja: primorski, ki prisega na čisto oljčno olje, ki ima za nas neprimorjane vedno nekakšen nedobrodožel haut-gout po olivah, štajerski, ki obožuje težko mastnost bučnega olja, in naš povprečni okus, ki želi olje brez vonja, a lepo mastno in svetlorumeno. Steklenica za olje mora biti čista kakor luč in jo je treba pomiti vsakokrat, ko olje poide. No, pa zaradi olja so naše gospodinjne še nekam natančne, a kis je postal v zadnjih desetletjih pravi pastorek kuhinje, menda odkar je prišla v prosti promet opasna octova kislina, ki je tudi razredčena prav za prav strup. In vendar nam ni treba, da v naši, z vinskimi trtami blagoslovljeni deželi, segamo po tem zdravju škodljivem kemičnem produktu. Če si že ne znamo ali nečemo pripravljati vinskega kisa sami doma, sezimo po dobrih vrstah vinskega kisa, ki ga danes dobimo v vsaki boljši trgovini. Kis, ki ga izdeluje naša trdka Vodnik (gl. inserat), je izvrsten. Vinski kis mora biti prijetno, precej ostro, a ne preveč kisel in mora imeti rahel okus po vinu. Če bi bil prekisel, ga je treba pred uporabo zmešati z malo vode, tako da dobi zaželeno kislobo. Potem ga je treba vlijti v znani lonček z rilčkom, splakniti ž njim preostalo olje in ga z ljubeznijo, kakor dragocen parfem, razpršiti po solati. $\frac{1}{2}$ žlice za drobno, 1 slabo žlico za večjo, 1 dobro žlico za veliko glavo solate. Vse skupaj rahlo premešaj in pretresi v skledo, v kateri boš nesla na mizo. Če pripraviš solato tako, norec za mešanje lahko odpade. Saj pravijo, da jih je dandanašnji itak preveč na svetu, kaj ga je treba še pri naši solati!

Stara znanka A. N.

Narodne jedi.

I. Koruzni žganci. V $\frac{1}{4}$ l slanega kropa vsipaj 35 dkg koruzne moke in naredi v moko takoj 2 luknji, da bo mogel krop dobro črez moko vreti, in sicer $\frac{1}{2}$ ure. Ko je $\frac{1}{2}$ ure vrelo, zmešaj z dolgimi lesenimi, nalašč za žgance prirejenimi vilicami, a ne odlij nič vode. Pač pa zabeli s približno 6 dkg razbeljene masti. Če vzameš maslo, pa moraš

vzeti malo več. Pokrij žgance in jih pusti 10 minut na robu štedilnika. Potem jih šele zdrobi z navadnimi vilicami precej na drobno. Drobi od vrha in zdejaj zdrobljene žgance spróti v vročo skledo. Ko so vsi zdrobljeni, jih po vrhu še malo zabeli.

II. Češplje v kaša. 7 malih pesti dobrih suhih češpelj operi in jih pristavi s toliko mrzle vode, da stoji 2 dobra prsta črez češplje, ter malo osladkaj. Ko so češplje napol skuhanе, prideni 8 malih pesti kaše, ki naj je po možnosti na kmečki način v stopah zmleto, ker je mnogo boljša. Zmes kaše in češpelj naj počasi vre toliko časa, da je kaša popolnoma mehka. Ne pozabi nekoliko osoliti. Če bi bilo treba, prilij še malo vroče vode. Vsa jed mora biti gosta, pa vendar še sočna. Ko je vse dobro skuhanо, zabeli s 4 žlicami razbeljene masti, vse dobro premešaj ter še malo pokuhaj. Potem naloži v vročo skledo, poravnaj površino in naredi vanjo z obrnjeno žlico udrtine. Po vrhu še zabeli s 5 dkg vročega presnega ali kuhanega masla, ki se potem počasi cedi po udrtinah v kašo.

III. Repnata kaša. Skuhaj jo rayno tako iz $\frac{1}{4}$ kg kisle repe in 8 pesti kaše. Povrhu pa jo zabeli s tropinjami.

Pretpatnica iz Varaždina br. 13. nam piše: Kaj rečete, če bi še ja „tekmovala“? Ali buded našli za zgodno, da prepíšite na slovensko? Imam veliko volju, da Vam napišem nekoliko receptov.

Ujedno Vam kažem: Ako hočete pomoči radničkoj kmetsoj ženi, ni treba vage. Gazdarica u jednostavnom kučanstvu razumi je se najviše na litre, šake (pesti) i žlice. (Op. ur.: Prav radi priobčimo. Evo):

Juhe. Ko kupuješ meso, pazi, da bo vedno sveže in čisto; okusnejše bo, če ga nič ne pereš, zato mora biti pa že v mesnici čisto. Če hočeš imeti dobro, mastno juho, kupi meso v prsih ali trebuševini, ako hočeš imeti tudi dobro meso, vzemi zunanje stegno. Če je juha slaba, zakuhaj jetrne ali zdrobove žličnike, če je močna in mastna, pa zakuhaj rezance, krpice ali drobni ječmenček, riž itd.

I. Govej a juha. Pristavi: pol kg govedine z en in pol litra vode. Pokrito naj počasi vre, pen ne pobiraj. Ko se je juha kuhala eno uro in se več ne peni, jo osoli in prideni zelenjavo: korenček, peteršilja, malo kolerabe, zelene, glavico čebule, stročič česna in nekaj zrn popra. Poleti tudi paradiznik. Dobro je, da razrežeš tudi košček jeter na rezance in jih malo opraviš na masti ter streseš v juho skupno z zelenjavo, da bo imela lepšo barvo. Ko vse to dobro prevre, postavi lonec na stran, da se juha učisti, potem jo precedi in zakuhaj.

II. Obara. Vzemi očiščeno pišče, razreži ga na koščke, deni v lonec, dodaj nekaj telečjih kosti, dva litra vode in zelenjave. Poleti, ko je zelenjava mlada, jo vrzi v juho pozneje, ko je meso že precej vrelo, in osoli. Zelenjava ista kakor pri goveji juhi, dodaj pa še nekaj grahovitih strokov, cvetča in košček paradiznika. Ko to pokrito počast

vre, pripravi prežganje. Kadar se zarumeni, prideni drobno sesekljane peteršilja in ščepec stolčenege popra. Potem precedi juho na prežganje, poberi ven meso in ga vrzi v juho, da še enkrat prevre. Če hočeš, daš k obari žličnike, riž, opečen kruh itd. Ko neseš na mizo, daj zraven limono, če si hoče kdo okisati. Prav tako se dela tudi telečja obara.

III. Juha za bolnike. Da boš hitro imela dobro in svežo juho, razreži meso na koščke, kosti pa razsekaj. Na $\frac{1}{4}$ kg govedine vzemi $\frac{1}{2}$ l vode, malo osoli in kuhaj polahko $\frac{1}{2}$ —1 uro. V juho za bolnike ne davam zelenjave. Potem juho precedi in polij na raztepen rumenjaki.

Krepka vinska juha za bolnike. $\frac{1}{2}$ l dobrega belega vina in 2 dl vode, malo celega cimeta in poljubno sladkorja. Deni v kozico 2 žlici raztopljenega masla ali 1 žlico masti, 3 žlice žemelnih drobtin, malo žličko moke ter nekoliko oprazi. Zavri vino in ga ulij na to prežganje, precedi in nesi na mizo. **Kokošja juha.** Deni v lonec očiščeno staro kokošo in toliko vode, da bo meso pokrito. Vre naj 1—2 uri. V kozici razbeli mast in vsipaj nanjo 2—4 sesekljane čebule. Ko začne čebula rumeneti, posuj nanjo $\frac{1}{2}$ žličke rdeče sladke paprike in razrezano kokošo (kosti odstrani), posuj s polno žlico moke, popeci, da se vse zarumeni, potem pa zalij s tisto juho, v kateri se je kuhala kokoš (1—2 zajemalki), osoli, pokrij in duši še nekaj časa, da bo meso mehko. V ostalo juho prideni zelenjave kakor goveji, osoli in dobro prevri. Ko je kuhana, jo odstavi na stran, da se učisti, precedi in poljubno zakuhaj. Tako si dobila dobro juho in pečenko, ki jo nesi na mizo z dušenim rižem, zmečkanim krompirjem, žličniki ali makaroni.

Varaždinka.

Strjeni mlečni sok ali flameri. Od 1 l mleka vzemi toliko proč, da lahko gladko udelaš in stepeš ž njim v lončku $\frac{1}{4}$ l moke. Ostalo mleko zlij v kozico, prideni 2 žlici olupljenih, stolčenih mandljev, malo nastrgane limonove skorjice, malo soli, 10 dkg sladkorja in zavri. Prideni raztepeno moko in mešaj ves čas nad ognjem približno 5 minut. Potem odstavi na kraj štedilnika. Stepi iz 3 beljakov trd sneg in ga hitro vmešaj vroči mlečni masi ter stepaj naglo vse skupaj, da se ne zagriže. Ta zmes mora biti sedaj tako gosta kakor mehka polenta. Vlij jo zdaj v poljubno, najbolje stekleno ali porcelanasto obliko, ki si jo preje oplaknila z vodo, a nič izbrisala, in postavi za 3—4 ure na hlad. Pred serviranjem zvrni na plitev krožnik ali stekleno skledo. Zdaj mora biti tako trdo, da se reže. Poleg daš lahko sadni sok. Isto jed napraviš pa lahko iz sadnega soka namesto mleka, prideneš malo vina, limonove skorjice, mandljevo mleko pa serviraš poleg.

Medvedova.

Maslovnek. (Stara tržiška jed.) Žvrkljaj v neprozorne loncu $\frac{1}{4}$ l kisle in $\frac{1}{4}$ l sladke smetane z 2 zvrhanima žlicama moke. Pristavi in kuhaj ob vednem mešanju, da po-

stane kakor gosta krema, iz katere se začne cediti mast. Tedaj odmakni na kraj, ubij v zmes 2 celi jajci, osoli malo in vse skupaj dobro premešaj, da postane prav vroče, a da nič več ne zavre. Nesi v prav vroči skledi na mizo in podaj poleg črn kruh.

Franja M.

Črešnjevi kosmiči. 8 dkg sladkorja in 8 dkg presnega masla s 3 rumenjaki dobro zmešaj, da se speni. Potem dodaj 20 dkg fine moke, 5 žlic mleka, sneg 3 beljakov, pol zavitka pecivnega praška ter vlij v nizko, veliko pekačo za pol prsta debelo (lahko tudi bolj tanko). Po vrhu naloži črešnje, lahko tudi kakšen drug sad, n. pr. lešnike itd. Peci počasi, da postane lepo rumeno. Ko je pečeno, razreži na četverkotnike, da pride sadje na sredo. Je zelo okusno, lepo in poceni.

Suhe češplje v zavitkih in s slanino. Skuhaj suhe češplje, da ostanejo lepo cele. Odcedi jih, iztrebi koščice ter napolni s orehovimi jedrci. Nareži slanino na prav tanke plasti, s katero oviješ vsako češpljo, in zadelaj z zobotrebci, da se ne odvijejo. Razvrsti jih na pekači, postavi v pečico in peci lepo počasi, da zavrtki zarumenijo. S takšnimi češpljami lahko obložiš raznovrstno pečenko. Je tudi jako okusno.

Medeni poljubčki. Vzemi pol kg moke, četrť kg sladkorja, 4 jajca, 3 žlice medu, 1 pecivni prašek, 14 zmlatih dišečih klinčkov in nekaj sesekljanih limonovih olupkov ter zgneti v testo. Potem oblikuj male kroglice, polagaj jih na pekač in speci ob srednji vročini.

Leopolda.

Zelenjača ali zelenjak, pri nas jako priljubljena jed v poletnih mesecih in jako priporočljiva radi svoje izredne hranivosti in množine vitaminov. Zelenjak je pravzaprav sirov kolač s primešano sesekljano špinačo. Umesi testo kakor navadno za tanke kolače ali za štruklje, iz moke, mlačne vode, malo masla in, ako hočeš, enega rumenjaka. Nadev napravi iz sira (skute), kateremu primešaj dosti smetane in po potrebi še jajec. Sesekljaj kolikor mogoče drobno surovo — ne kuhano — špinačo in jo primešaj siru. Po potrebi osoli. Ta nadev namaži na prav tanko razkuhano in izvalčeno testo, zvij skupaj in peci v pečici v dobro namazani pekači. Špinače deni v sir toliko, da dobi krepko zeleno barvo. Ta kolač pride na mizo vroč, je pa tudi mazel prav imeniten.

Danica.

Poletna kuha.

Mešana mezga. Vzemi 1 kg štirih vrst sadja: višenj, črešnji, jagod in malin (mesto višenj lahko tudi kaj drugega). Iz višenj in črešenj poberi pečke, jagode in maline pretlači skozi sito. Kuhaj in mešaj! Ko je precej pokuhano, prideni 3 kg sladkorja in zopet mešaj ter kuhaj, da se zgosti in ne teče, nego pada od žlice. Se toplo nadevaj v steklenice, zaveži jih pa šele potem, ko bo mezga popolnoma ohlajena.

Marelična mezga. Marelicam poberi koščice in jih neolupljene vložiti v kozico, po vrhu jih potresi s sladkorjem (tenka plast), pokrij in pusti čez noč. Drugi dan jih pristiavi k ognju, kuhaj in mešaj, da se sad zmehča in postane gladek in čist. Sedaj pretlačiti, lahko pa pustiš z olupkom vred. Prideni malo Oetkerjevega kvasa za vkuhanje, (na 5 kg sadja 1 žličko), razpuščenega v vročem soku ali rumu. Še vroče napolni v kozarce in postavi za nekaj časa v toplo pečico. Po vrhu potresi še malo tega kvasa. (Prav tako vkuhaš tudi breskve, ringlo in mirabele.)

Zeliščni kis. Poletnega dne naberi in posuši malo v senci: 2 dkg brezovega cveta, ½ dkg peteršilja, 1 dkg pehtrana, 1 dkg bosiljka (pražiljke), 1 dkg drobnjaka, 1 dkg grenkuljice in 8 dkg kreše. V pečilnici deni 3 žlice soli, 2 žlici razsekanega česna, 12 stolčenič žebic in pripravljena zelišča. Na vse to nalij mlačnega kisa, zaveži in postavi na sonce, kjer naj bo toliko časa, dokler se zelišča ne sesedejo. Potem odlij tekočino. Ta kis daje juham, solatam in omakam fin okus.

Orehovec. 15 mladih, zelenih orehov, dokler še ni lupine na njih, operi, osuši in zreži na drobno. Deni v steklenico in nalij vrhu ¾ litra finega špirta, zaveži in pusti na solncu tri do štiri tedne. Steklenico večkrat pretresi. Čez štiri tedne kuhaj ½ kg sladkorja v ¾ l vode, da se učisti, odstavi od ognja in precedi špirit z orehov skozi krpo. Dobro premešaj in deni v steklenico ter dobro zamaži. Sladkor in orehe istočasno zalij s špiritom, je škoda, ker se orehi brez potrebe navzamejo sladkorja, pa niso porabni.

Črešnjeva marmelada (nepretlačena). Odstrani dobro zrelih črnim črešnjam koščice. Na 2 kg črešnjevega mesa vzemi ½ kg sladkorja. Vse skupaj kuhaj na precej hudem ognju ½ ure in preprstano mešaj. Z nekoliko ohlajeno marmelado napolni kozarce in jih zaveži drugi dan. (Potresi na vrhu marmelade ščepec salicila, katerega odstraniš, ko načneš kozarce.)

Paradižnikova omaka je zelookusna, če kuhaš paradižnike in čebulo skupaj ter skupaj tudi pretlačiš in stresaš na prežganje.

Presno maslo bo dolgo sveže, če ga stlačiš v lončeno posodico in pustiš pod robom

za en prst praznega. Na krožnik ulij mrzle vode, vanjo pa povezni posodico z maslom. Vodo večkrat menjavaj.

Mleko se ne bo tako hitro zagrizlo v vročini, če ga malo osladiš in potem zavreš. (Na en liter mleka eno žličko sladkorja). **Salicila ali drugih sredstev**, ki jih uporabljamo za konzerviranje sadja, ne smemo nikdar kuhati, nego jih vmešamo šele nazadnje.

Pri mezgah ne lupi sadja in ga tudi čim manj pretlačiti, kajti sadje ima najmočnejše sestavine baš tik pod olupkom.

Da porcelanaste sklede v pečici ne počijo, kadar pečes kipi, posuj prej pečico s soljo. Sol vleče nase vročino, kipnik se pri tem lepo speče.

Prerezano limono obvaruješ plesnobe, če jo deniš v čašo, ki je do polovice napolnjena s kisom.

Prerezana čebula ne splesni, če jo obesi na žebelj: skozi nenarezano stran pretakni nitko in jo obesi tako, da bo odrezana stran obrnjena navzdol. Črez prerez se napravi tenka mrežica, ki obvaruje čebulo plesni.

Jagodna solata: I. Na krožnik stresi plast jagod, nato nasuj plast sladkorja, zopet jagode, potem sladkor, kolikor pač hočeš. Po vrhu iztisni sok iz ene pomaranče in pusti stati četr ure, da se sok in sladkor spojita. Posebno okusno je z vanilijevim sladkorjem. II. Tri osminke litra domačega sira, četrtno litra kisle smetane, ščepec soli, četrtno kg jagod, eno čajico spenjene smetane, eno žličko sladkorja. — Sir in kisl smetano zmešaj, potem pridene jagode in, prav rahlo premešaj, da se ne zmečkajo. Serviraj na lepih in velikih solatnih listih; vsak kupček pokrij z oslajeno (in osoljeno) spenjeno smetano.

Mleko iz kumar za polt. Nareži kumare s pečkami vred, posoli jih in pusti stati štiri ure. Potem iztisni vodo, kuhaj jo nekaj ur, nalij v steklenice in prekuhaj napolnjene steklenice. Ta voda izjeda pege, odpravi mozolje in ogrce. Zmoči obraz nekaj minut pred umivanjem, potem izplakni s toplo in nato z mrzlo vodo.

(Madame Pompadour si je vsako jutro močila obraz z robcem, namočenim v soku iz kumar. Marija Antoinetta pa se je umivala z vodo, v kateri so se namakali kutinovi olupki).

Gospodinjstvo.

Na počitnicah. Vsako leto hodimo kam in vendar imamo vsako leto iste skrbi: kam bi šli, koliko bo stalo, kaj naj vzamemo s seboj... Pa bi si tako lahko olajšali te misli in račune. Kar spomnimo se nazaj. Ah nismo nešteto krat rekli lani: to ceno si moramo zapomniti za drugo leto; škoda, da smo vzeli toliko obleke; vidiš, tega pa nimamo, drugo leto moramo prinesiti še to itd. Letos smo že vse to pozabili; kako prav bi nam prišlo, če bi si bili lani kaj

zabeležili. Ko se bomo letos odpravljali na počitnice, ne pozabimo vzeti s seboj notesa in svinčnika, ki naj se drži beležnice, da se ne bo izgubljal. V to beležnico — biti mora majhna, da jo nosimo pri sebi — bomo zabeležili različne stvari, ki so vredne in potrebne, da si jih zapomnimo za drugo leto: koliko je stala soba, katere jedi so nam bile posebno pripravne in povšeči, česa nismo imeli s seboj, koliko oblek bi zadostovalo, kakšne igrače preskrbimo de-

ci za deževne dni, kaj sebi in drugim odraslim; kaj bi nam bilo prišlo prav za mrzle dneve; katera razporedba zletov in sprehodov se nam je najbolj prilagela; kakšne načrte smo si napravili za drugo leto, česa so otroci pogrešali; s čim so se najbolj zabavali itd. itd. Ko se bomo drugo leto odpravljali, bomo poiskali te zapiske in se bomo na podlagi lastnih preizkušenj in želj z lahkoto pripravili in se po njih ravnali. Prihranili si bomo mnogo težkega premišljanja pred odhodom, pa tudi mnogo neprijetnosti na letovišču.

Proti moljem. Začetkom julija natrgaj sveže razcvetene konoplje in jo hitro suši v senci. Kadar boš delala divane in blazine, ali jih popravljala, deni med žimo nekoliko tega cvetja, pa ne bodo molji napadali opravne.

Pinjenje presnega masla. Kjer imajo tako malo mleka, da ni vredno nabaviti posnelmalnika, posnemajo mleko še po starem načinu. Pri tem posnemanju pa se smetana kaj lahko okuži z različnimi bakterijami, ki plavajo v zraku. Zato ne smemo s posnemanjem in tudi ne s pinjenjem predolgo odlašati. Takoj, ko se je na mleku naredila smetana, jo je treba posneti. Zbirati jo smemo kvečjemu 2 do 3 dni; če jo nahiramo dalje, bo maslo nezdravo in tudi prijetnega okusa ne bo imelo. Smetana se ne sme preveč skisati. Zato jo moramo imeti v čistih posodah in ne v zaduhlih prostorih. Najbolje se ohrani smetana v visokih, ozkih pocinjenih loncih, na hladnem prostoru in čistem zraku. Da se skisa enakomerno, jo je treba vsak dan dvakrat premešati. Vedno bo več masla in bo boljše, če pinjši malo smetane, kvečjemu do pol pinje. Smetana, ki stoji več dni, četudi na hladnem, greni ter da slabo maslo in malo.

Kakšno bo maslo, trdo ali mehko, zavisi od krme (če se seveda ne oziroma na toploto), ko se poleti živina pase in je sploh bolj na zelenem, je maslo mehko. Pozimi je trše, ne samo radi mraza, temveč tudi radi suhe krme.

Meso se ne pokvari, če ga deneš v čiste sveže koprive, ali če ga namažeš z beljakom ali obližež z lojem. Beljak in loj se zakrkneta in zabranita zraku dostop. Na kmetih spravijo pozimi sveže mesene klobase v zaseko in jih imajo za poletje. Nekatere gospodinjice zavijejo meso v mokri prtič in položijo na kamenita tla v kleti. Večji kos se drži baje vse teden. Nad vodovodom spravljeno meso se ne pokvari tako hitro. V večjih gospodinjstvih imajo zdaj že hladilnice, pri majhnih pa je za poletje še najbolj varno, če se meso prevre ali opeče. Samo da ni taka juha nikoli prav okusna.

Zgodnji krompir ima navadno voden okus. Da ga izboljšaš, ga hitro operi in stresl na rešetke. Rešetce deni nato v široko kozico, v kateri je le toliko vrele vode, da se ne dotika krompirja. Rešetce in kozico pokriješ s pokrovko, čez njo pa deneš še prticek,

ki je večkrat zganjen, da ne uhaja para. Para mora namreč toliko časa krožiti po krompirju, da je kuhan. Rani krompir postane pri tem načinu ošuhel in prijetnega okusa.

Preslano led popravimo s tem, da ji pridamo košček sladkorja. S tem jedi ne osladimo, ker se ves slad tega koščka uporabi le za uničevanje slanega okusa. Tako nam je mogoče popraviti tudi celo nesoljen kruh. Zrežemo ga na rezine in jih močno posujemo z zdrobljenim sladkorjem.

Goljenje pri kokoših ni bolezen, vendar živali pri tem precej trpe. Greben se jim zrbanci, potrte so, najraje čepi v kakem kotu, zlasti če je hladno vreme. Pri nekaterih kokoših se goljenje komaj opazi, do čim postanejo druge skoro popolnoma gole. Dokazano je, da začno one kokoši, ki se skubejo zgodaj v poletnem času, poprej nesti in neso tudi pozimi. Če se žival goli pozno, ji škoduje mrz in to vpliva tudi na nesnost. Nekateri hočejo goljenje prisiliti in zapro živali. Zaprte kokoši se res prej gole, a radi tega ne neso nič preje in nič bolje. Ko se perutina goli, potrebuje mnogo redilnih snovi za rast perja. Zato moramo kokoši takrat dobro krmiti. Strokovnjaki priporočajo kokošim ob goljenju več železa. To se jim daje tako, da se v pitno vodo namaka zarjavelo železo ali pa vmešava železna galica. Dobe pa se tudi posebni preparati.

Madežev od saj ne smeš menčati, ker se pri tem še bolj poglobe v blago. Najbolje je, da saje nekako iztreseš in iztreplješ, potem pa posuješ s soljo. Naposled suho izkrtičiš. Če se je madež zajedel v blago, ga odstraniš s tem, da ga previdno drgneš z mehkim kromhom.

Svetiljke in senčniki lahko ustvarijo prav lepo sobo in prijetno razpoloženje. Naj bo zunaj še tako temen večer, viharna in mrzla noč, v sobi ti lepa barva senčnika pričara tople občutke. Sedaj so moderne električne svetiljke v obliki krogle, ki si jo izbereš v taki barvi, da se lepo poda stenam. Premične svetiljke zasenčeno lahko s pergamentnim papirjem v svetlem tonu; za pisanje in drobna ročna dela je najboljša zelena barva. Za jedilnice prodajajo prav originalne svetiljke, ki so sestavljene iz pravokotnikov ali iz trikotnikov, postavljenih drug v drugega in v sprotino stopnjevanih barvnih odtenkih. Črez take svetiljke se lepo napne pongčevsila, ki zelo omili ostro električno luč. Nekatere vaze, zlasti kitajske in japonske, se dajo kaj lepo uporabiti za senčnike. Svila, s katero jih prevlečeš, mora biti v skladu z barvo sten. Izgobljivi se kričeče rdeče, zelene ali katekrolni premočne barve, ker vrže na obraz nelepo razsvetljavo. Najlepše luč dajo barve, ki jih položimo drugo črez drugo: oranžna, svetlo lila in pastelno modra. **Robce** moramo likati na obeh straneh. To iz zdravstvenih razlogov, ker z vročino uničimo vse bakterije in bacile, ki so se naselili na blago pri sušenju ali že prej.

VSEBINA 7-8. ŠTEVILKE:

OBRAZI IN DUŠE: VIDA JERAJEVA. — (Marija Boršnikova)	193
POD „BREGOM“ . . . — Pesem. — († Vida Jerajeva)	201
POVEST O SESTRİ. — Nadaljevanje. — (Mihael Osorgin — Marija Kmetova)	202
JESENICE. — Pesem. — (Marija Grošljeva)	210
SREDI KOSTANJEVIH DREVES. — (Ema Deisingerjeva)	211
SLUŽBA. — (Mara Husova)	212
TUBERKULOZA — JETIKA. — (Dr. E. Jenko-Groyerjeva)	214
POČITNICE. — (Dr. Slava Kristan-Lunačkova)	219
KAM S HCERKO? — (Angela Vodetova)	222
OTROK V MODERNI FRANÇOSKI DRUŽINI. — (Marijana Željeznova-Kokalj)	224
NE LJUBIM LEPIH IZRAVNANIH CEL . . . — Pesem. — (Marija Grošljeva)	226
KAKTEJE. — (Marijana Željeznova-Kokalj)	226
ŠESTDESETLETNICA GLASBENE MATICE IN ŽENA. — (Marijan Lipovšek)	227
PRVA SLOVENSKA KOLEKTIVNA DRAMA: Ivan Cankar — Ferdo Delak: „HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA.“ — (Angela Vodetova)	232
● ZAKONU. — (Angela Vodetova)	234
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Higijena. — Kuhinja. — Gospodinjstvo	237
PRILOGA ZA MODO IN ROČNA DELA. — KROJNA POLA.	

Izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrletna Din 16.—. Za Italijo Lir 24.— (v razprodaji po 2 Liri zvezek), za U. S. A. Dol. 2.—, za Avstrijo Sch. 10.—, ostalo inozemstvo Din 85.

Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. — Za konzorcij in uredništvo odgovorna Marica Bartolova.

Štatal J. Blasnik nast. Univ. tiskarna d. d., v Ljubljani. — Odgovoren Janez Vehar.

ANTON LEGAT

LJUBLJANA

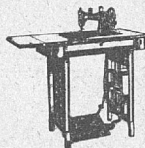
MIKLOŠIČEVA CESTA 28

Specerija, delikatese,
zajutrkovalnica
Lastna moderna pražarna
za kavo

Prvovrstni šivalni stroji „Original Viktorla“
z 20 letnim jamstvom so najboljši za vsako gospodinjno;
najlepše šivajo, vezejo in krpajo.

Pred nakupom zahtevajte cenik ali si ogledjte mojo zalogo.

Franc Saunig, Ljubljana, Dunajska 36



Blago zadnjih novosti v veliki izbiri za moške in ženske
obleke, perilo in vse v manufakturo spadajoče predmete
ima vedno na zalogi v veliki izbiri in po ugodnih cenah
staroznana solidna trrdka

R. MIKLAUC „Pri Škofu“

Ljubljana

Lingarjeva — Medarska ulica — Pred Škofijo

Zunanjim naročnikom se na zahtevo pošljejo tudi vzorci v svrhu naročitve

Prvi Terpinov tekstilni bazar

Maribor - Vetrinjska ul. 15

Velika zaloga angleškega blaga, ženske konfekcije, vseh vrst svile, platna i. t. d.

Prodaja ostankov.

Gospodinje,

kupujte pri

B. ŽILIČ,

trgovina z železnino, porcelanom in steklenino,

Ljubljana, Dunajska c. 11., poleg „Figovca“

vse gospodinjske potrebščine, kuhinjsko posodo, emajlirano in aluminjasto, porcelan, steklenino, razne moderne stroje za kuhinjo, jedilni pribor, karnise i. t. d.



Šartelj!

Zmešaj 12 dkg surovega masla s 3 rumenjaki, dodaj 1 zavoj Dr. Oetkerjeve zmesi za šartelj, $\frac{1}{4}$ litra mleka in čvrst sneg 3 beljakov. Testo naj gosto teče z žlice. Peci ga v dobro namaščenem modlu pri srednji vročini.

Dr. Oetkerjeve

špecialitete se dobijo v vseh špecerljskih in delikatesnih trgovinah.

Dr. Oetker, Maribor